

**UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ
TASARIMLANMA SÜRECİ VE UZEM YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİ**

Melis Pınar ODACIOĞLU

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2012

**UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ
TASARIMLANMA SÜRECİ VE UZEM YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİ**

Melis Pınar ODACIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Basın Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

ESKİŞEHİR

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs, 2012

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Melis Pınar ODACIOĞLU'nun, "Uzaktan Eğitim Programlarının Tasarımın Süreci ve UZEM Yönetici Görüşleri" başlıklı tezi 17 Mayıs 2012 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, toplanan **Basın ve Yayın Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Uğur DEMİRAY
Üye : Prof.Dr.Ali Ekrem ÖZKUL
Üye : Yard.Doç.Dr.M.Emin MUTLU

Yard.Doc.Dr.Ahmet TIRYAKI
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür Vekili

Yüksek Lisans Tez Özü

**UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ
TASARIMLANMA SÜRECİ VE UZEM YÖNETİCİ GÖRÜŞLERİ**

Melis Pınar ODACIOĞLU

Basın Yayın Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2012

Danışman: Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

Eğitim bireyin toplum kültürünü, öğretileri ve beceriler kazanmasında etkili olan sosyal süreçlerin tümünü kapsar. Bu sürecin büyük bir kısmı okulda geçer. Ancak gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, uzaktan eğitim yöntemi ile bireyi fiziki alan ve zaman kısıtlılığından kurtarmakta, farklı öğrenme ortamları yaratmaktadır. Bu ortamların planlanması ve yönetimi, kendi kendine öğrenen bireyin başarısını doğrudan etkilemektedir.

Uzaktan eğitim programlarının tasarımı süreci, programın oluşturulmasından hayata geçirilmesine kadarki, hatta sonrasındaki döneme kadar uzanır. Bu süreç programın verimliliğini, işlerliğini ve işlevselliğini belirler. Bu çalışmada geliştirilen ölçütler ile UZEM yöneticilerinin görüşleri alınarak, bu alanda kılavuz niteliğinde bir çalışma ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Tasarım süreci, Uzaktan Eğitim Merkezi Yöneticileri, Ölçütler, Kılavuz

Abstract

THE DESIGN PROCESS OF DISTANCE EDUCATION PROGRAMS WITH ADMINISTRATORS' NOTIONS OF THE UZEM

Melis Pınar ODACIOĞLU

Department of Journalism

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, May 2012

Advisor: Prof. Dr. Uğur DEMİRAY

Training encompasses all of the social processes in order to contribute to the teaching and skills of the community culture. A large part of this process happens at school. However, developing information and communication technologies, distance education method save people providing from physical space and saves time by creating different learning environments. Planning and management of this learning environment, directly affect the success of individual learning.

Design process of distance learning education programs starts from creation stage to implementation stage of the program as it extends to the period after it. The efficiency of this process concerns the program with the administrators' notions of the UZEM and determines the operability and functionality rate of the program. The aim of this study is creating a guide for the best design process with help of the developed criteria.

Keywords: Distance Education, Design Process, Distance Education Administrators, Criteria, Guide

17/06/2012

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

(Adı, soyadı, imza)

Melis Pinar ODACIOĞLU

Önsöz

“Uzaktan Eğitim Programlarının Tasarılma Süreci ve UZEM Yönetici Görüşleri” adlı bu araştırma, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın konuyla ilgili literatür taramasına, problemine, amaçlarına, önemine, varsayımlarına ve sınırlılıklarına ikinci bölümde araştırmanın yöntemine, üçüncü bölümde araştırmada elde edilen bulgulara ve bulguların yorumuna, dördüncü bölümde ise araştırma ile ilgili sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın her aşamasında yardım ve desteğini gördüğüm danışmanım Prof. Dr. Uğur DEMİRAY’ a ve öğrenciliğim boyunca birlikte çalışma imkanı bulduğum, tezim sırasında da desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Yard. Doç. Dr. Mehmet Emin MUTLU’ ya teşekkür ederim. Araştırmanın analizinde görüşlerinden yararlandığım Prof. Dr. Özkan TÛTÛNCÛ’ ye teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma öncesinde ve sırasında bana çok şey öğreten Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Bilgisayar Destekli Eğitim Birimi’ndeki değerli hocalarıma teşekkür ederim. Bu çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan ve araştırmam sırasında rahatsız ettiğim tüm Uzaktan Eğitim Merkezi yöneticilerine sonsuz teşekkür ederim.

Lisansüstü eğitimim için bana hep destek olan anneme ve babama teşekkür ederim. Bu çalışma boyunca her zaman yanımda olan Emrah’a, beni dinleyen, yüreklendiren arkadaşlarım Leyla ve Leman’ a tüm kalbimle teşekkürlerimi sunarım.

Eskişehir, 2012

Melis Pınar ODACIOĞLU

İçindekiler

Jüri ve Enstitü Onayı	iii
Öz	iv
Abstract	v
Önsöz	vi
Özgeçmiş	vii
Tablolar Listesi	xii
Şekiller Listesi	xiv
Kısaltmalar Listesi	xv
1. Giriş	1
1.1. Problem	1
1.1.1. Mektupla eğitimden e-öğrenmeye	4
1.1.2. Uzaktan Eğitimde YÖK ve UZEM çalışmaları	8
1.1.3. Uzaktan eğitim merkezleri ve yöneticileri	13
1.1.4. Uzaktan eğitim programının tasarımılanması	15
1.1.4.1. Uzaktan eğitim programı tasarımılanmasına hazırlık aşaması	23
1.1.4.2. Uzaktan eğitim programının tasarımılanmasında öğrenci özelliklerinin belirlenmesi	24
1.1.4.3. Uzaktan eğitim programında içerik oluşturma aşaması	25
1.1.4.4. Uzaktan eğitim programının tasarım aşaması	27
1.1.4.5. Uzaktan eğitim programının geliştirilme aşaması	31
1.1.4.6. Uzaktan eğitim programının pilot aşaması	33
1.1.5. Uzaktan eğitim programlarını planlama çalışmaları.....	34
1.2. Amaç	38
1.3. Önem	40
1.4. Varsayımlar	41
1.5. Sınırlılıklar	42
1.6. Tanımlar.....	42
2. Yöntem	44
2.1. Araştırma Modeli	44

2.2.	Evren ve Örneklem	45
2.3.	Veriler ve Toplanması	48
2.4.	Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	51
2.5.	Süre ve Olanaklar	51
3.	Bulgular ve Yorum	52
3.1.	Giriş	52
3.2.	Temel Bulgular	53
3.2.1.	Uzaktan eğitim programının tasarımı hazırlık aşaması	53
3.2.2.	Uzaktan eğitim programının tasarımı öğrenci özelliklerinin belirlenmesi	54
3.2.3.	Uzaktan eğitim programında içerik oluşturma aşaması	56
3.2.4.	Uzaktan eğitim programının tasarım aşaması	57
3.2.5.	Uzaktan eğitim programının geliştirilme aşaması	60
3.2.6.	Uzaktan eğitim programının pilot aşaması	62
3.2.7.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımı tüm aşamaların genel değerlendirilmesi	63
3.2.8.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımı aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması	64
4.	Sonuç, Tartışma ve Öneriler	67
4.1.	Sonuç	67
4.1.1.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımı hazırlık aşaması	68
4.1.2.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımı öğrenci özelliklerinin belirlenmesi	69
4.1.3.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımı içerik oluşturma aşaması	71
4.1.4.	Uzaktan eğitim programlarının tasarım aşaması	73
4.1.5.	Uzaktan eğitim programlarının geliştirilme aşaması	75
4.1.6.	Uzaktan eğitim programlarının pilot aşaması	76

4.1.7.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımındaki tüm aşamaların genel değerlendirmesi	77
4.1.8.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımı aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması	78
4.2.	Tartışma	78
4.3.	Öneriler	80
Ekler	82
Kaynakça	99

Tablolar Listesi

Tablo 1.	E-mail yoluyla gönderilmiş anketlerin yanıtlanma oranları	47
Tablo 2.	Cronbach's Alpha Katsayıları	50
Tablo 3.	Alt ve üst sınır tablosu	52
Tablo 4.	Uzaktan eğitim programı tasarımı hazırlık aşaması frekans tablosu	53
Tablo 5.	Uzaktan eğitim programının tasarımı öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşaması frekans tablosu	55
Tablo 6.	Uzaktan eğitim programının tasarımı içerik oluşturma aşaması frekans tablosu	56
Tablo 7.	Uzaktan eğitim programının tasarımı aşaması frekans tablosu	58
Tablo 8.	Uzaktan eğitim programının tasarımı geliştirilme aşaması frekans tablosu	61
Tablo 9.	Uzaktan eğitim programının tasarımı pilot aşaması frekans tablosu	62
Tablo 10.	Uzaktan eğitim programının tasarımı tüm aşamalarının genel frekans tablosu	64
Tablo 11.	Uzaktan eğitim programının tasarımı tüm aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması genel frekans tablosu	65
Tablo 12.	Uzaktan eğitim programının tasarımı tüm aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması	66

Tablo 13.	Uzaktan eğitim programı tasarımı hazırlık aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları	87
Tablo 14.	Uzaktan eğitim programının tasarımı öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları	87
Tablo 15.	Uzaktan eğitim programının tasarımı içerik oluşturma aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları	88
Tablo 16.	Uzaktan eğitim programının tasarımı ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları	89
Tablo 17.	Uzaktan eğitim programının tasarımı geliştirilme aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları	90
Tablo 18.	Uzaktan eğitim programının tasarımı pilot aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları	90

Şekiller Listesi

Şekil 1.	ADDIE Modeli	16
Şekil 2.	ASSURE Modeli	19
Şekil 3.	Uzaktan eğitim programlarının tasarımı süreci aşamaları.....	21

Kısaltmalar Listesi

AFT:	American Federation of Teachers
ENQA :	European Association for Quality Assurance in Higher Education
ESG:	Avrupa Kalite Güvencesi Standart ve İlkeleri
IHEP:	Institute for Higher Education Policy
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MOC:	Maryland Online Consortium
SREB:	Southern Regional Education Board
USDLA:	United States Distance Learning Association
UZEM:	Uzaktan Eğitim Merkezleri
Vb.:	Ve Benzeri
Vd.:	Ve Diğerleri
WICHE:	Western Interstate Commission for Higher Education
YÖDEK:	Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu
YÖK:	Yükseköğretim Kurumu

1. Giriş

Bu çalışmada, Uzaktan Eğitim Programlarının Tasarımına Süreci ve bu sürecin planlanması, UZEM Yönetici Görüşleri ile birlikte betimlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde çalışmaya ilişkin olarak problem, amaç, önem, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar alt bölümlerine yer verilmiştir.

1.1. Problem

“Eğitim en genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın kişiliği farklılaşır. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Günümüzde okullar eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur (Fidan, 1985: 4)”. Ancak gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri ile değişen yaşam şartları, bireyleri zaman ve mekan sınırlılıklarından uzaklaştırarak farklı eğitim ortamları sunmaktadır.

Uzaktan eğitim, bireylerin eğitim ve öğretime katılmalarına daha fazla fırsat yaratan, eğitim kaynaklarının etkin kullanımını sağlayan, eğitim ortamlarının kalitesini arttıran ve eğitim sisteminin kapasitesini geliştiren bir yapıdır. Ayrıca eğitimde fırsat eşitliğini sağlar, eğitim ihtiyacını karşılamak için daha geniş alanlara ulaşır ve yeni çalışma alanları yaratırken; bireye iş ve aile yaşantısını bir arada devam ettirebilme imkanı sunar (Moore ve Kearsley, 2005: 1-2).

United States Distance Learning Association (USDLA) uzaktan eğitim programlarını, “Uydu, video, grafik, bilgisayar ve çoklu ortam destekli elektronik araçların yardımı ile, eğitimin uzaktaki öğrencilere ulaştırılmasıdır.” olarak ifade etmektedir. Verduin ve Clark (1994: 7) ise uzaktan eğitimi kısaca “Eğitimci ve öğrenen kişilerin birbirlerinden uzak mesafelerde olduğu herhangi bir resmi öğrenme yolu” olarak tanımlamışlardır.

Uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrencilerin aynı zamanda ve mekanda buluşmaları zorunluluğunu çeşitli teknolojiler yardımı ile ortadan kaldıran eğitim etkinlikleri bütünüdür. Uzaktan eğitim sürecinde öğretmen ve öğrenci, farklı iletişim araçlarının da yardımı ile etkileşim içerisinde hareket ederler. Bu süreçte sağlıklı ve verimli bir eğitim ortamının sağlanması için de uzaktan eğitim programlarında mesajın çok net ve iyi tasarlanması gerekir.

“Web-tabanlı uzaktan eğitim programlarının hazırlanması oldukça uzun süreli ve zahmetli bir süreçtir. E-öğrenme tasarımı sürecinde, her şeyden önce, e-öğrenmenin faydaları olarak sıralanan özellikleri sağlayabilecek şekilde bir tasarım yapılmasına özen gösterilmelidir (Balcı, 2010: 86).”

Uzaktan eğitim programlarının tasarlanması genellikle zaman alıcı ve yorucu bir süreçtir. Bu süreç sonrasında uzaktan eğitim programında başarı sağlanması her zaman olanaklı olamamaktadır. Kaliteli ve verimli bir uzaktan eğitim programı oluşturabilmek için programın tasarlanma sürecindeki tüm öğeler ayrıntılı ve çok iyi planlanmalıdır.

Uzaktan eğitim programlarının oluşturulması sürecinde programı tasarlayan yöneticilerin ya da akademisyenlerin, programı oluşturmadan önce ve oluştururken dikkate almaları gereken noktalar bulunmaktadır. Bu süreçte uzaktan eğitim programını oluşturan yöneticilerinin ve akademisyenlerin, programın verimi, işlerliği ve işlevselliği ile ilgili olarak yanıtlanması gereken sorular bulunmaktadır. Bu sorular genel ve özel sorular olarak ikiye ayrılabilir. Özel sorular, yalnızca o programa ait özellikleri içerisinde barındırmakta olan özel koşulları ifade ederken; genel sorular programın başlangıcından, uygulama aşamasına, hatta sonrasına dahi uzanan süreci kapsar. Bu bağlamda genel sorular ifadesi aslında, programı oluşturan yöneticiler ya da akademisyenlere kılavuz olabilecek ve programı oluşturan aşamaların ana hatlarını belirleyebilecek nitelikte, verimi ve kaliteyi üstün tutmayı sağlayacak ölçütleri ifade etmektedir.

Yönetim, amaçlarının etkili ve verimli bir biçimde gerçekleştirilmesi için bir insan grubunda iş birliği ve eşgüdümleme sağlamaya yönelik olarak sürdürülen çalışmaların tümü olarak ifade edilmektedir (Akat ve diğ. 2002: 9). Eğitim kurumları da tüm diğer kurumlar gibi yönetilmektedir. Özellikle yükseköğretim kurumları dikkate alındığında yönetim bir dizi faaliyet içerir. Yönetim fonksiyonları (işlevleri) olarak da bilinen ve karşılıklı etkileşim halinde sürekli olarak tekrarlanan bu faaliyetler karar verme-planlama, örgütlenme, yürütme-uygulatma, koordine etme ve kontrol şeklinde sıralanabilir (Şimşek 2002: 8). Uzaktan eğitim öğrencinin ve öğreticinin aynı kapalı alanda bulunması gerekmeksizin, öğrenme ve öğretme etkinliklerinin sistematik bir şekilde yürütülebilmesidir. Yönetim faaliyetleri de tüm bu sistematik yapıyı kapsamakta olduğu için son derece önemlidir.

Avrupa’da ve Amerika’da uzaktan eğitim programlarının yapısal olarak geliştirilmelerinin yanında, programların iyileştirilmesine ilişkin de çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Bu çalışmalar öğretim programı tasarlama modellerinin üretilmesi ve bu modeller yardımı ile sürecin planlanması; sürece ilişkin kalite ve standardizasyon çalışmalarının yapılması ve bu doğrultuda uzaktan eğitim programlarının oluşturulması ve/veya iyileştirilmesi doğrultusundadır. Türkiye’de yükseköğretimde kalite konusu son yıllarda gündeme gelmiştir. Pek çok uluslararası kuruluşun işbirliği ile 47 üye ülke tarafından oluşturulan ve sürdürülen, üyeliğin hükümetler/devletlerarası herhangi bir anlaşmaya dayanmadığı Bologna Süreci’nin üye ülkelerinden birisi de Türkiye’dir. Bologna Süreci kapsamında yayımlanan bildirilerin yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Sürece her ülke özgür iradeleri ile katılmaktadırlar. Ayrıca üye ülkelerin Bologna Süreci’nin öngördüğü hedefleri kabul edip etmeme hakkına sahip oldukları bir oluşumdur. Avrupa Yükseköğretim Alanı’nda asıl hedeflenen, çeşitlilik ile birlik arasında bir dengenin var olmasıdır; amaç ise yükseköğretim sistemlerinin kendilerine özgü farklılıklarını bir arada tutarak birbirleriyle karşılaştırılabilir ve uyumlu hale getirilmesidir.¹ Bologna süreci çerçevesinde önem kazanan kalite kavramı konuya olan ilginin önemli ölçüde artmasını sağlamaktadır.

¹ (<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=3>, Erişim tarihi: 01/06/2011)

Bir uzaktan eğitim programının tasarımı, sürecinin planlanması, sürecin gerçekleştirilmesi, uygulanması ve yönetilmesi aşamalarında son derece önemlidir. Bu planlama doğrultusunda hedeflenen adımların gerçekleştirilmesi doğrultusunda uzaktan eğitim programlarında kaliteden söz edilebilir. Türkiye’de bulunan uzaktan eğitim merkezlerinde henüz uygulamaya konulmuş bir planlama ve planlama sürecine ilişkin bir kılavuz bulunmamaktadır. Bu çalışma kapsamında literatürde yer alan öğretim tasarımı modelleri incelenmiş, Amerika’da ve Avrupa’da bulunan kurumlar tarafından geliştirilen standartlar irdelenmiştir. Bu doğrultuda Roger Lewis ve Quentin Whitlock ‘un “How to Plan and Manage an E-Learning Programme” başlıklı kitabında yer alan bölümler de göz önünde bulundurularak, bir ölçme aracı oluşturulmuştur. Uzaktan eğitim programlarının tasarımı, sürecinin planlanması ve gerçekleştirilmesi sürecinin tamamında programın yöneticileri yer almaktadır. Bu çalışma kapsamında hazırlanan ölçme aracı Türkiye’de 2011 yılında aktif olarak uzaktan eğitim programı/programları yürüten üniversitelerin uzaktan eğitim programları yöneticilerine uygulanmış ve sorgulanmıştır.

Bu bölümde, mektupla eğitimden e-öğrenmeye; uzaktan eğitim merkezleri ve yöneticileri; Uzaktan Eğitimde YÖK ve UZEM çalışmaları; uzaktan eğitim programının tasarımı, sürecinde yer alan hazırlık, öğrenci özelliklerinin belirlenmesi, içerik oluşturma, tasarım, geliştirilme ve pilot aşamaları; uzaktan eğitim programlarını planlama çalışmaları adlı başlıklar çerçevesinde problemin literatür içerisindeki yeri ele alınmıştır.

1.1.1. Mektupla eğitimden e-öğrenmeye

Uzaktan eğitim yöntemi, geleneksel eğitim sistemlerinin içerisine sıkıştığı olanak ve kaynakların yetersizliği ile materyal eksikliği gibi pek çok engeli aşmış bir gelişmedir. Geleneksel eğitim sistemlerindeki sınırlamalar, eğitimin; nüfusun çoğunluğuna ve eşit bir şekilde ulaşmasını etkilemektedir. Diğer yönden bu yöntem, mekan ve zaman sınırlaması olmadan eğitimlerini ilerletmek isteyenlere, uzaktan eğitim/öğretim

medyasının kullanılmasıyla bu gereksinimlerini karşılayacak imkanları sunmakta ve bu imkanlardan çok sayıda bireyin yararlanmasını olanaklı kılmaktadır. (Demiray, 1995: 102)

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesinin 1. fıkrası der ki: "Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır."² Nüfus içerisinde çocuk ve genç miktarının fazla olması, bazı bölgelerde okul ve öğretmen sayısının azlığı, öğretmenlerin niteliğinin düşük olması ve benzeri nedenlerle eğitim alanında olumsuzluklar yaşanmaktadır. Uzaktan eğitim, bireylerin koşul ve gereksinimlerine uyarlanabilmesi özelliği ile yaşam boyu eğitim sürecinin en önemli yapı taşlarından biridir.

Uzaktan eğitimde her zaman teknolojiye dayanılmıştır. 1920'lerde filmlerden 1950'lerin sonlarında televizyondan, 1980'lerde bilgisayardan ve günümüzde hala gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinden faydalanılmaya devam edilmektedir (Shrivastava vd., 2005: 20).

Dünyada ilk uzaktan eğitim çalışmalarının Isaac Pitman tarafından, 1840 yılında İngiltere Bath'da, "mektupla uzaktan eğitim" yöntemiyle başlatıldığı kabul edilmektedir (Verduin and Clark, 1994: 15). Uzaktan eğitim 1900' lü yılların ilk yarısında radyo, teyp gibi araçlarla desteklenmiş, televizyon ve video sonrasında ise bilgisayar iletişim sistemleri teknolojilerindeki çok hızlı gelişmeler paralelinde uygulamanın boyutları oldukça çeşitlenerek günümüze ulaşmıştır.³

Türkiye'de ise 1926-1960 yılları uzaktan eğitim konusunda tartışma ve öneriler oluşturma evresi olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'deki ilk uzaktan eğitim

² (<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>, Erişim tarihi: 03/09/2011)

³ (<http://www.metu.edu.tr/~e129765/project/dunya.htm>, Erişim tarihi: 01/06/2011)

çalışmaları 1924 yılında Dewey'in sunduğu “öğretmen eğitimi raporu” ile gündeme girmiş, 1927 yılında kavram olarak oluşmaya başlamıştır. 1927 yılında 1. Milli Eğitim Şurası'nda okuma yazma öğretimi için “Muhabere Yoluyla Tedrisat” yöntemi uygulanmaya başlamıştır (Alkan, 1997). 1933–1934 yılları arasında mektupla uzaktan eğitim düşüncesi, 1950 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsünün çalışmaları ve 1960 yılında orta dereceli meslek okulu mezunlarına üniversite olanağı sağlamak amacıyla mektupla öğretim yönteminin kullanılması Türkiye'deki uzaktan eğitim uygulamalarının ilk örnekleri olarak gösterilmektedir.⁴ Sonrasında aşamalara maddeler halinde bakılacak olursa,

- 1961 yılında MEB tarafından “Mektupla Öğretim Merkezi” kurulmuştur.
- 1974 yılında Mektupla Yüksek Öğretim Merkezi kurulmuştur.
- 6 Kasım 1981 yılında yürürlüğe giren 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası ile 20 Temmuz 1982'de Anadolu Üniversitesi bünyesinde bir Açık Öğretim Fakültesi açılmıştır.⁵
- 1980 ve 1990'lı yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet veren Okul Radyosu ve TV Okulu örgün eğitimi destekmiş ve yaygın eğitim olanağı sağlamıştır.
- 1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından orta öğrenim diploması veren Açıköğretim Lisesi kurulmuştur.
- İnternet tabanlı uzaktan öğretim ilk olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin İnternete Dayalı Eğitim Asekron (İDE_A) uygulaması ile 1996 yılında başlamıştır.⁶
- 1998'de yine MEB tarafından Açık İlköğretim Okulu 6., 7. ve 8. yıllarının öğretimini sunarak ilköğretim diploması vermiştir.

⁴(<http://egitek.meb.gov.tr/KapakLink/UzaktanEgitim/UzaktanEgitim.html>, Erişim tarihi: 01/06/2011)

⁵(https://www.anadolu.edu.tr/aos/aos_tanitim/aos.aspx, Erişim Tarihi: 02/06/2011)

⁶(<http://idea.metu.edu.tr>, “ODTÜ Sanal Kampüsü”, İnternete Dayalı Eğitim_Asekron, Erişim Tarihi: 03/06/2011)

İlerleyen teknoloji farklı uzaktan eğitim ortamlarının gelişmesini sağlamıştır. 1990'lı yıllarla birlikte Türkiye' de bilgisayar kullanımı artmış ve zamanla günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Bu süreçte, uzaktan eğitim de kendine farklı bir eğitim ortamı yaratmayı başarmıştır. Geleneksel yöntemlerle eğitime karşı, uzaktan eğitimin en önemli avantajları; zaman ve mekan kısıtlılığını ortadan kaldırması ve öğrencinin bireysel farklılıkları doğrultusunda öğrenme hızına göre esneklik göstermesidir. Bilgisayar teknolojisinin böyle bir eğitim anlayışına hizmet etmesi kaçınılmaz olmuştur.

Yazı, ses ve görüntü teknolojileri bilgisayarların sahip oldukları çoklu ortam özellikleridir. Çoklu ortamı kısaca “metin, ses, grafik, animasyon, görüntü, video gibi sayısal medya ortamlarının bir sentezi” olarak tanımlamak mümkündür” (Dinç, 2000: 5). Bunların bir arada, etkili olarak kullanımı ile daha zengin ve verimli bir eğitim gerçekleştirilebilir. Ayrıca gerçek yaşam koşullarında yapılması büyük risk taşıyan çalışmalar bilgisayar teknolojisi sayesinde (simülasyon-benzeşim) güvenli ve daha verimli bir biçimde gerçekleştirilebilir (Gülner, 2003: 37).

Teknoloji çağında gelişen bilgi ağları ile birlikte etkin bir kimlik kazanan birey artık yaparak-yaşayarak öğrenmekte, diğer bireylerle işbirliği içerisinde bulunmakta ve bilgiye her an her yerde ulaşabilmektedir. Sanal ortamda git gide özgürleşen kişi, yer ve zaman gibi bağımlılıklardan uzaklaştıkça daha bireyselci ve etkin olabilmektedir. Eğitim süreci farklı bir boyut kazanmakta, gün geçtikçe yaşam boyu eğitim merkezlerinin sayısı artmaktadır. Eğitimin sağlanmasında kimi zaman kısmen kimi zaman ise tamamen internet teknolojileri kullanılmaktadır (Çağiltay et al., 2001: 41).

Her ne kadar standardize edilmiş ya da tüm akademisyenler tarafından ön görülmüş bir tanımı olmasa da, literatüre bakıldığında en belirgin özellikleri ile e-öğrenme, içerisinde öğrencilerin; öğretmenleri, öğrenme materyalleri ve birbirleriyle etkileşimlerinin bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla sağlandığı sanal öğretim ortamıdır (Alavi, 1994' den aktaran Yıldırım ve Klimsa, 2010, s. 284).

Ses, görüntü ve birden çok ortamın bir arada kullanılması olan çoklu medya ortamları ve internetin yaygın kullanımı ile birlikte, uzaktan eğitimde etkileşim kavramı ön plana çıkmıştır. Öğrenciye, sanal öğrenme ortamının bir parçası olma hissini kazandırmak etkileşim ile mümkündür. Öğrenci eğitim programının ve diğer araçların kullanımında yönlendirici olmasının yanında, öğrenme sürecinde geribildirimler alması da önemlidir.

Başarılı bir öğrenme süreci, eğitim materyali ve öğrenci arasındaki etkileşimin gücüne bağlıdır. Etkileşim öğrencinin tuşlar ya da ikonlar yardımıyla programı yönlendirmesi gibi basit algılanmamalı, aksine öğrencilerin zihinlerini harekete geçirebilmelidir. Ayrıca öğrenciler eğitim süreci içerisinde seçenekler üzerinde düşünmeli, bilgileri sınıflandırmalı, soruları cevaplamalı, notlar almalı, kararlar almalı, harekete geçmeli, öğrendiklerini yaşamına aktarmalı ve sonuçlar çıkarmalıdır (Clarke, 2001: 4).

Öğrencilerin motivasyonunu sağlamada öğrencilerin bireysel özellikleri, değerleri, yargıları önemli etkenlerdir. Öğrenciyi harekete geçiren en önemli güdünün, merak, başarılı olma isteği ve birlikte çalışma olduğu bilinmektedir (Erden ve Akman, 1995: 172). Uzaktan anlamı iletmek zor olduğundan eğitimciler ve öğrenciler arasındaki etkileşim sağlıklı olmalıdır. Öğrencilerin bireysel özellikleri, beğenileri ve değerleri doğrultusundaki öğeler ilgilerini çeker. Bu nedenle, bireyin kalıcı öğrenme gerçekleştirebilmesi için dikkatini çekecek, gerektiğinde sıkılmadan tekrar etmesini sağlayacak programların tasarlanması gerekir.

1.1.2.Uzaktan Eğitimde YÖK ve UZEM çalışmaları

Yükseköğretim, 1981’de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmıştır. Akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve

konservatuarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Böylelikle Yükseköğretim Kurulu, tüm yükseköğretimden sorumlu tek kuruluş haline gelmiştir.⁷

1999 yılında yayınlanan “Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği“nin amaçları 1. maddede şu şekilde ifade edilmektedir:

- a) Üniversitelerin eğitim-öğretim olanaklarının paylaşılmasını sağlayarak üniversiteler arasında akademik yardımlaşmayı kolaylaştırmak,
- b) Bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı etkileşimli ortam, çoklu ortam olanakları ve sınırsız bilgiye ulaşabilme özellikleri sayesinde eğitimin etkinliğini artırmak,
- c) Yükseköğretimi yeni öğrenci kitlelerine yaygınlaştırmak ve verimini artırmaktır.

Yönetmeliğin derslerin ve programların belirlenmesi ve kredilendirilmesi ile ilgili olan hükmünde ise Yükseköğretim Kurulu, üniversitelerden gelen öneriler doğrultusunda öncelikle hangi alanlarda ve konularda, ders ve program açmaya ihtiyaç olduğunun belirlenmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Belirlenen program ve dersleri hazırlamak isteyen kurumlar önerilerini Yükseköğretim Kurulu tarafından belirlenen "İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Ders Hazırlama İlkeleri"ne göre projelendirerek Yükseköğretim Kurulu'na başvurmalıdırlar. Bu başvuruda verilecek derslerin geniş içeriği, kredisi, programı, uygulamaya ilişkin özellikleri, kullanılacak kaynaklar, akademik takvim ve varsa çoklu ortam uygulamaları, video çekimleri, özel yazılımlar ve benzeri için istenen maddi destek belirtilmeli, örnek bir bölüm sunulmalıdır. Proje bütçesindeki tutar, proje desteklendiği takdirde, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından ödenmektedir. Başvurular doğrultusunda Yükseköğretim Kurulu var olan

⁷ (<http://www.yok.gov.tr/content/view/343/219/> , Erişim tarihi: 13/12/2011)

yönetmelikleri dikkate alarak, buna ek olarak da açılacak derslerin uygunluğunu gözden geçirerek programı onaylanmaktadır.⁸

Günümüzde yükseköğretime olan talep sürekli artmakta, ancak kamu kaynaklarından yükseköğretim kurumlarına ayrılan kaynaklar aynı oranda artmamaktadır. Yaşanan hızlı ekonomik ve sosyal değişimler ile bilgi ekonomisi ve toplumu esaslı gelişmelerin yükseköğretim kurumlarından daha nitelikli hizmet beklentisi de artmaktadır. Bu doğrultuda hızla daha büyüyen ve yönetimi daha karmaşık hale gelen yükseköğretim kurumlarının eğitim, öğretim, araştırma ve diğer hizmetlerinde sistematik ve stratejik yaklaşımlar zorunlu hale gelmektedir.⁹

Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere Eğitim Bakanlarının 1998 yılında Sorbonne’da gerçekleştirdikleri toplantı sonunda yayımlanan Sorbonne Bildirisi ile Bologna Süreci’nin temelleri atılmıştır. Ortak bir yükseköğretim alanı yaratma fikri Avrupa’da ilk kez bu bildiri ile ortaya çıkmıştır. Bologna Süreci resmi olarak 1999 yılında Bologna Bildirisi’nin 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu Bakanları tarafından imzalanması ve yayımlanması ile başlamıştır. Bu bildiri ile Bologna Süreci’nin temel hedeflerinden altısı ilan edilmiştir. Bu hedefler:

- Kolay anlaşılır ve birbirleriyle karşılaştırılabilir yükseköğretim diploma ve/veya dereceleri oluşturmak (bu amaç doğrultusunda Diploma Eki uygulamasının geliştirilmesi),
- Yükseköğretimde Lisans ve Yüksek Lisans olmak üzere iki aşamalı derece sistemine geçmek,
- Avrupa Kredi Transfer Sistemini (European Credit Transfer System, ECTS) uygulamak,

⁸ <http://www.yok.gov.tr/content/view/480/183/lang,tr/>, Erişim tarihi: 13/12/2011)

⁹ (<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=68&i=70>, Erişim tarihi: 13/12/2011)

- Öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin hareketliliğini sağlamak ve yaygınlaştırmak,
- Yükseköğretimde kalite güvencesi sistemleri ağını oluşturmak ve yaygınlaştırmak,
- Yükseköğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek.¹⁰

Maddeler arasında yer alan Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS / AKTS) bir akademik denklik sistemidir. Sistemin temel amacı farklı ülkelerin eğitim kurumlarında öğrenim gören değişim öğrencilerinin aldıkları derslerin sonuçlarının olabildiğince adil bir biçimde ilgili kurumlarca karşılıklı olarak tanınmasını sağlamaktır. Sistem ayrıca Avrupa çapında kredi ve notlandırma konularında bütünleşmeyi ve standartlaşmayı amaçlamaktadır. Avrupa Kredi Transfer Sistemi, yükseköğretim alanında Avrupa çapında geçerli bir “ortak dil” olarak nitelendirilmektedir.¹¹

Bologna Bildirisi'nin yayımlanmasından iki yıl sonra, üç yeni ülkenin (Türkiye, Hırvatistan ve Kıbrıs Rum Kesimi) katılımı ile 32 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu Bakanları, 19 Mayıs 2001'de Prag'da, Bologna Süreci'ni izlemek ve gelecek yıllar için öncelikler belirlemek üzere toplanmış ve Prag'da Bologna Süreci'ne 3 hedef daha eklenmiştir. Bu hedefler ise:

- Yaşam boyu öğrenimin teşvik edilmesi,
- Öğrencilerin ve yükseköğretim kurumlarının sürece aktif katılımının sağlanması,
- Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın cazip hale getirilmesidir.¹²

¹⁰ (<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=3>, Erişim tarihi: 13/12/2011)

¹¹ (http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/ects_en.htm, Erişim tarihi: 14/12/2011)

¹² (<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=3>, Erişim tarihi: 13/12/2011)

Dünyada hızlı bir şekilde artmakta olan, özellikle 1970'lerden sonra git gide hızlanan bilgiye dayalı küresel ekonomik yarış ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan önemli gelişmeler, ülkelerin yükseköğretim alanında sistemlerini yeniden değerlendirmeleri ve gelişmeler ışığında yeniden yapılandırmaları ihtiyacını doğurmuştur. Bu nedenle Avrupa yükseköğretimin güçlendirilmesi ve kalite düzeylerinin yükseltilmesi ile ortak kabul görmüş belirli standartlarda yükseköğretim sistemlerinde kalite güvence sistemlerinin oluşturulması yönündeki çalışmalar en önemli gündem maddeleri haline gelmiştir.¹³

Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği (European Association for Quality Assurance in Higher Education-ENQA)'nin 2005 yılında yayınlamış olduğu "Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvence İlke ve Standartları Raporu"nda Bologna süreci içerisinde bu konuda yapılan çalışmalar ve öneriler yayınlanmıştır. Bu raporda yer alan ilke ve standartlar günümüzde bu alanda yürütülmekte olan çalışmalara rehberlik etmektedir. Bu doğrultuda Avrupa Yükseköğretim Alanı'nda yükseköğretim kurumlarının birbirleri ile uyum içinde ve kıyaslanabilir kalite düzeyinde hizmet vermeleri hedeflenmektedir.

Her ülkenin kendi eğitim sistemine uygun bir biçimde değerlendirdiği kalite sistemi, Türkiye'de kalite güvence sistemi, üniversiteler tarafından yıllık olarak gerçekleştirilen iç değerlendirme süreci ve normal koşullarda 5 yılda bir gerçekleştirilen dış değerlendirme temeline dayanmaktadır. Bu sistem aynı zamanda "Ulusal Yeterlikler Çerçevesi" bağlamında program bazında belirlenen öğrenim çıktılarının kalitesini garanti altına almak üzere akreditasyon ve değerlendirme unsurlarını da içerecek şekilde düzenlenmiştir.¹⁴

Ülkemizde yükseköğretimde kalite standartlarının oluşturulması ve bu alanda uluslararası uyumluluğun sağlanabilmesi için Yükseköğretim Kurulu tarafından 2005

¹³ (<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=68&i=70>, Erişim tarihi: 13/12/2011)

¹⁴ (<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=68&i=70>, Erişim tarihi: 13/12/2011)

yılında eğitim, öğretim, araştırma aktivitelerinin kalitesinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi temel amacıyla Avrupa Kalite Güvencesi Standart ve İlkelerine (ESG) de uygun olacak şekilde “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği” yayınlanmıştır. Bu kapsamda yükseköğretim kurumlarında akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarının düzenlenmesi ve koordinasyonundan sorumlu olan Yükseköğretim Kurumları Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu (YÖDEK) kurulmuştur. YÖDEK, yükseköğretim kurumlarında akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarının yürütülebilmesine rehberlik edecek süreçlerin tanımlandığı ve yükseköğretim kurumlarına kalite geliştirme alanında kılavuz olacak “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi”ni hazırlamıştır.

15

1.1.3. Uzaktan eğitim merkezleri ve yöneticileri

Türkiye’de 2011-2012 eğitim öğretim yılında aktif olarak uzaktan eğitim veren, 28’i devlet ve 14’ü vakıf üniversitesi olmak üzere, toplam 42 üniversite yer almaktadır (YÖK, 2011). Bu üniversiteler içerisinde uzaktan eğitim merkezleri farklı isimler ve farklı görevlerde yer alabilmektedirler. Bazı üniversitelerde uzaktan eğitim uygulama ve araştırma merkezi adını alan uzaktan eğitim merkezlerinin genellikle meslek yüksekokullarına bağlı oldukları görülmektedir. Bazı üniversiteler ise kendi bünyelerindeki bilgi işlem merkezleri aracılığı ile uzaktan eğitim faaliyetlerini yürütmektedirler. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi ise Türkiye’de fakülte bazında bulunan tek uzaktan eğitim merkezidir. Uzaktan eğitim merkezleri genellikle bağlı buldukları üniversitelerin bazı derslerini uzaktan eğitim yöntemi ile yürütmekteyken; son yıllarda hızla ilerleyen teknoloji ve iletişim organlarının yaygınlaşması ile pek çok UZEM önlisans, lisans ya da lisansüstü programlarının tüm derslerini bu yöntemle yürütebilmektedir.

¹⁵ (<https://www.anadolu.edu.tr/stratejik/dosya/YODEK.pdf>, Erişim tarihi: 15/12/2011)

Çeşitli organizasyon amaçlarının etkili ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla planlama, örgütlenme, yöneltme, koordinasyon ve kontrol fonksiyonlarına ait kavram, ilke, teori, model ve tekniklerin sistematik ve bilinçli olarak uygulanması yönetim kavramı ile ifade edilmektedir (Dinçer ve Fidan, 1996: 22).

Yönetimi bir süreç olarak algılama eğiliminde olan düşünürlere göre, yönetim; bir grup insanın belirlenmiş amaçlar doğrultusunda yönetilmesi ve aralarındaki işbirliği ile koordinasyonun sağlanması, çabalarının bütününe içeren bir süreç olarak ifade edilebilir. Süreç olarak yönetim kavramı, başkalarının vasıtasıyla iş görme ve önceden belirlenen hedeflere ulaşmanın söz konusu olduğu her durum için kullanılmaktadır. Nitekim yönetim kavramı ile bazen bu sürecin unsurları olan organlar -kişi veya grup- anlaşılmakta, bazen de belirli bir bilgi topluluğu olarak ele alınarak bunun yöneticilerin karar verme ve önderlik gibi faaliyetlerinde nasıl kullanılabileceği üzerinde durulmaktadır (Şimşek, 2002: 7).

Yönetim; belirli bir takım amaçlara ulaşmak için, öncelikle insan kaynakları olmak üzere, parasal kaynakları, demirbaşları, alet-teçhizat, hammadde ve yardımcı malzemeleri ve kritik bir şekilde zaman faktörünü birbirleriyle uyumlu ve etkin kullanmaya olanak verecek kararlar alma ve bunları uygulatma süreçlerinin toplamı şeklinde ortaya çıkmaktadır (Gümüş 1995: 374; Eren, 1988; Şimşek, 2002: 7).

Yöneticiler, beşeri, fiziki ve bilgi kaynaklarını etkili bir biçimde birleştiren ve bu kaynakları organizasyonun amaçlarını başarmak için kullanan kişilerdir. Yöneticinin temel sorumluluğu planlama, örgütlenme, yöneltme, koordinasyon ve kontrol sürecini gerçekleştirmektir. Yönetici bu süreci kaynakları kontrol eden kişidir (Griffin 2002: 8).

Yönetici, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda bir organizasyonun beşeri, fiziki, finansal ve bilgi kaynaklarını planlayan, örgütleyen, yöneltten ve kontrol eden kişidir. Yöneticiler, çoğu zaman aynı amacı taşıyan insan gruplarının çabalarının ve bu amaçları

izleyen grupların kaynaklara ulaşmasının sorumluluğunu üzerlerine alırlar (Hellriegel ve diğ. 2002: 7)

Yönetici, örgütün kıt kaynaklarını, alternatif kullanım alanları arasında en etkili biçimde dağıtımına tabi tutabilecek teknik bilgiye, yeni kıt kaynaklardan nitelikli insan unsurunu çalışmaya içtenlikle yöneltecek faktörlerin ne olduğunu bulan ve uygulamada gerekli hüner ve bilgiye sahip bir kişi olarak kabul edilmektedir (Şimşek, 2002: 15).

Başarıyla uygulanan uzaktan eğitim programlarının en belirgin özelliklerinden biri başarılı bir organizasyon ve yönetiminin bulunmasıdır. İlk olarak organizasyon yapıları, daha sonra ise bu planları uygulayacak bir yönetim yapısı oluşturulmalıdır (Verduin ve Clark, 1994: 177).

Yöneticiler uzaktan eğitim programlarının kurulması ve planlanması aşamalarında etkili kişilerdir. Programların yürütülmesi sürecinde rehberlik edip, kurumun amaçları doğrultusunda ortak kararlar alınmasını sağlarlar. Uzaktan eğitim merkezlerinin gerek idari gerek eğitsel çalışmalarında karar merciidirler.

Uzaktan eğitim merkezlerinin kurulması bir süreci ifade etmektedir. Bu sürecin tüm aşamaları içerisinde ise yöneticiler yer almaktadır. Uzaktan eğitim programları teknik ekip, akademisyenler ve destek hizmetlerle birlikte yöneticilerin kararları doğrultusunda şekillenmektedir.

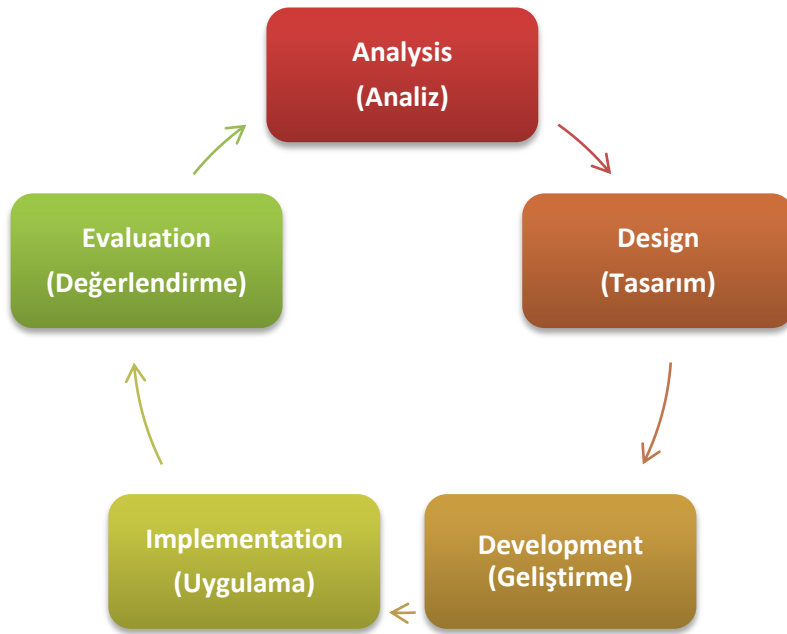
1.1.4. Uzaktan eğitim programının tasarlanması

Öğretim programlarının başarılı olması, hedeflenen kazanımlara ulaşılması ayrıca verimliliğe, işlerliği ve işlevselliği sahip olması, öğretim tasarımının planlı bir şekilde düzenlenmesi ve programın bu plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Bu

noktada başarıya ulaşabilme adına en önemli unsur öğretim programının uygun bir yöntem ile adım adım planlama yapılarak tasarlanmasıdır.

Öğretim tasarımı alanında yer alan iki temel model ADDIE ve ASSURE modelleri, uzaktan eğitim programlarının tasarlanması sürecinde hedeflenen amaçlara ulaşmak için planlanması gereken adımların belirlenmesi doğrultusunda bir çatı oluşturmaktadır.

ADDIE modeli, öğretim tasarımı sürecinin genel olarak ele alındığı sistematik bir yaklaşımdır. Öğretim hedefleri doğrultusunda, programın planlanması ve gerçekleştirilmesi sürecine yaratıcılık sağlamaktadır. Ayrıca modelin vurguladığı ve uzaktan eğitim programlarının temel noktalarının ışığında programın oluşturulma sürecinde kılavuzluk etmektedir. Sıklıkla kullanılmakta olan bir öğretim tasarımı modeli olan ADDIE öğrenenlerin analizi, programın tasarımı, geliştirilmesi, uygulanması ve uygulanan programın değerlendirilmesi süreçlerinden oluşmaktadır.¹⁶

Şekil 01: ADDIE Modeli

¹⁶(<http://sas.byu.edu/training/documents/TheADDIEInstructionalDesignModel.pdf>, Erişim tarihi: 03/09/2011)

Bu model 5 aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada öğrenen özelliklerinin ve programın olanaklarının analizi doğrultusunda öğrenme hedeflerini belirlenmektedir. Hedef kitle, program içeriği, programın kaynakları ve kısıtları, program sürecinin zaman çizelgesi ve öğrencilerin yeterlilikleri konularında edinilecek bilgiler programın tasarım sürecinde yol gösterici olmaktadır (Branch, 2009: 18-20).

Belirlenen hedefler doğrultusunda programın tasarlanması ve bu doğrultuda geliştirilme süreci başlamaktadır. Program ile uyumlu olan etkileşim yöntemlerin belirlenmesi programın gelişimi sürecinde etkilidir. Özellikle program içerisinde yer alan öğrenen, öğretici ve destek veren tüm ekibin işbirliği ile gerçekleştirilen sanal ortam etkinlikleri, programın ilgi çekiciliğini arttırmaktadır.

Başka bir öğretim tasarımı modeli olan ASSURE modelinde ise, yine öğrenenlerin karakteristik özellikleri ve ulaşılmak istenen öğretim hedefleri doğrultusunda uygun yöntemler, medya ve materyaller seçilerek eğitim programı hazırlanmaktadır (Uysal ve Gürçan: 2004).

ASSURE modeli 6 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

A: Analyze Learner = Öğrenenlerin (Hedef Kitle) Analizi

S: State Objectives = Hedeflerin Belirlenmesi

S: Select Methods, Media and Materials = Metot, Medya ve Materyallerin Seçilmesi

U: Utilize Media and Materials = Medya ve Materyallerin Kullanılması

R: Required Learner Participation = Öğrenenlerin Katılımı

E: Evaluate and Revise = Değerlendirme ve Güncelleme

ASSURE modelinin ilk aşaması öğrenenlerin genel karakteristik özelliklerinin (yaş, iş, toplumsal düzey, kültürel veya sosyoekonomik etkenler, vb.) belirlenmesini içermektedir. Ayrıca öğrenenlerin genel karakteristik özellikleri programın yürütüleceği medya ortamlarının ve materyal yapılarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır (Heinich ve diğerleri, 1989: 34-36). Öğrenenlerin programa başlamadan önceki hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme alışkanlıkları, motivasyonlarını etkileyen faktörler hakkında bilgi edinilmesi programın tasarlanması, geliştirilmesi ve yürütülmesi sürecinde önemli noktalardır.

Öğrenenlere kazandırılmak istenen davranışlar ölçülebilir ve gözlenebilir olmalıdır. Buna göre modelin hedeflerin belirlenmesi aşamasında dört önemli faktöre yer verilmektedir. Bu faktörler:

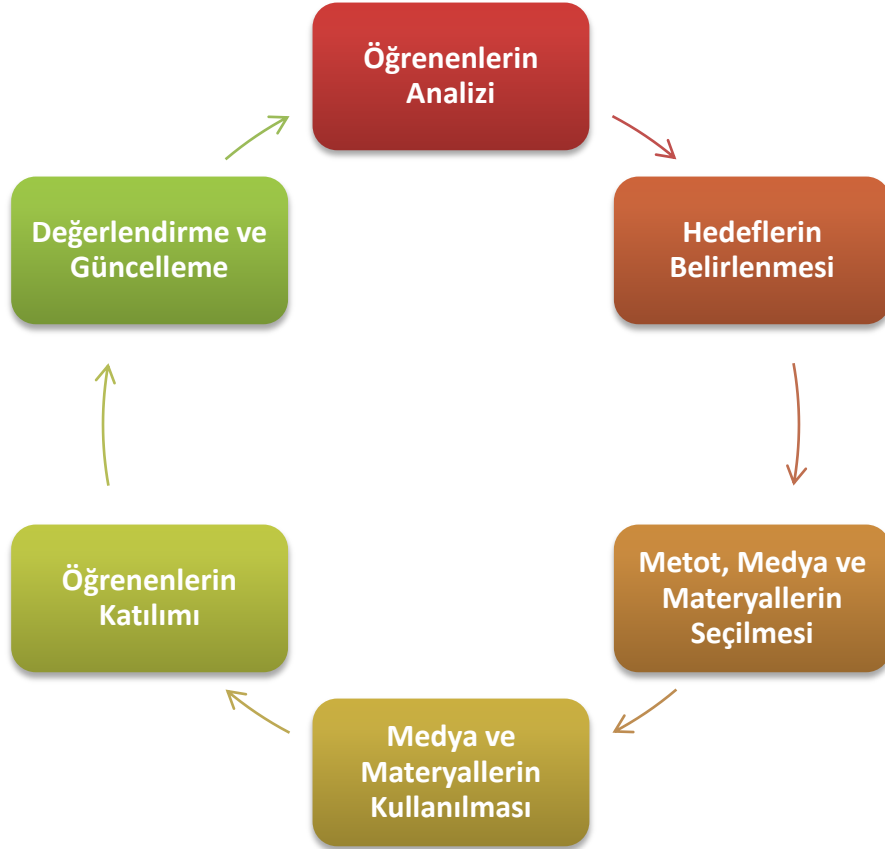
- A- Audience (Öğretim programına katılanlar)
- B- Behaviour (Ölçülebilir ve gözlenebilir davranışlar)
- C- Conditions (Kazanılan yetenekler ortaya çıkması için gerekli şartlar)
- D- Degree (Kazanılan yeteneğin derecesi)dir (Uysal ve Gürcan: 2004).

Yöntem, medya ve materyallerin seçilmesi aşamasında; hali hazırda var olan materyallerin kullanılması, mevcut materyallerin geliştirilmesi veya güncellenmesi ve yeni materyaller tasarlanması ifadeleriyle öne çıkmaktadır.

Medya ve materyallerin kullanılması aşamasında öne çıkanlar ise medya materyallerin önizlemesi, materyaller üzerinde araştırma ve sunumlar yapma, eğitim ortamını düzenleme, öğrenenleri, materyal ve ortamın hazırlanması ve öğrenme deneyimlerinin sağlanmasıdır (Heinich ve diğerleri, 1989: 46-53).

Öğrenenlerin katılımı aşamasında öğrenen ile öğretene arasında gerçekleştirilen eğitim öğretim sürecine ilişkin bilgilerin farklı yöntem ve tekniklerle kazanmaları sağlanmaktadır. Özellikle son yıllarda hızla gelişen teknolojiler yardımıyla uzaktan eğitim alanında bilgisayar destekli öğretim (internet, uygulama programları, web tabanlı dersler v.b.) gerçekleştirilmektedir.¹⁷

ASSURE modelinin son aşaması olan değerlendirme ve güncelleme aşamasında öğrenenlerin ve dolayısıyla öğretim programının hedefine ulaşması için seçilen medya ortamları ve materyallerin yardımcı olup olmadığı; öğrenenlerin program içerisindeki materyalleri uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı vurgulanmaktadır (Heinich ve diğerleri, 1989: 57-60).

Şekil 02: ASSURE Modeli

¹⁷(http://www.pen.ntid.rit.edu/newdownloads/workshop/usa/2007/Korea_IT_training/design/design_ppt.pdf, Erişim tarihi: 07/09/2011)

E-öğrenme tasarımı yalnızca öğrencinin erişimde bulunduğu internet sayfaları üzerindeki içeriği değil, öğretmen (danışman), program, yönetim, finansman, alt yapı, personel, destek hizmetleri, fiziksel tesis ve öğrenme-öğretme süreçlerini kapsayan bir bütündür (Balcı, 2010: 86).

Web-tabanlı uzaktan eğitim programlarının hazırlanması oldukça uzun süreli ve zahmetli bir süreçtir. E-öğrenme tasarımı sırasında, her şeyden önce, e-öğrenmenin faydaları olarak sıralanan özellikleri sağlayabilecek şekilde bir tasarım yapılmasına özen gösterilmelidir.

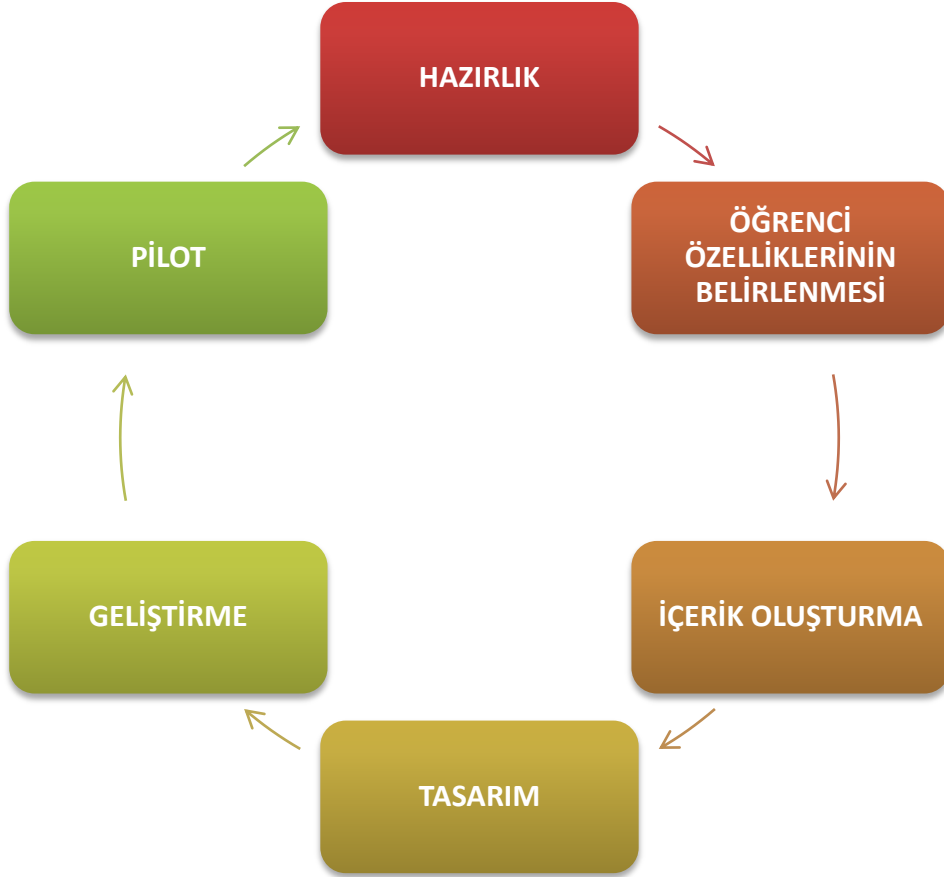
Eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması tüm dünyanın önceliğidir. Eğitim konusunda tekerleği yeniden keşfetmek yerine, bu konuda politika ve çözüm üreten kurumlarla işbirliği yapmak maliyetleri düşürecek, zaman kazandıracak ve hataları azaltacaktır. Uluslararası platformda, bu çalışmalara katılmak stratejik ve rekabetçi bir avantaj sağlayacaktır görüşünü Şimşek vd., (1998) ileri sürmektedirler.

ADDIE ve ASSURE gibi öğretim tasarımı modellerinin tümünde benzer ifadeler farklı kapsamlarda ele alınarak irdelenmiş ve bir yol haritası oluşturulmaya çalışılmıştır. Modeller Lewis ile Whitlock'un kitabında da yer aldığı gibi temel ifadeler içerisinde genel olarak örtüşmektedir. Farklı modellerde sıklıkla yaşanan durum benzer ifadelerin farklı aşamalarda farklı alanlarla ilişkilendirilerek ortaya konulmasıdır. Ancak bu durumun farklı modellerin farklı sistematik yapılarla sahip olmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

Sağlıklı, verimli ve kaliteli bir eğitim programının, oluşturulmasını ve yürütülmesini sağlamak amacıyla planlanması gereken aşamalar ile belirlenmesi gereken (ya da daha önceden belirlenmiş) hedefler bulunmalıdır. Bu hedeflerin oluşturduğu aşamaları Lewis

ile Whitlock (2003) Őu Şekilde b6l6mlendirmektedir. Uzaktan eēitim programı tasarımılanması aşamaları aŐaēıdaki gibidir:

- Hazırlık aşaması,
- 6ērenci 6zelliklerinin belirlenmesi,
- İ7erik oluşturma aşaması,
- Tasarım aşaması,
- Geliştirme aşaması ve
- Pilot aşamalarıdır.

Şekil 03: Uzaktan eēitim programlarının tasarımılanması s6reci aşamaları

Uzaktan eğitim programı hayata geçirilmesinin ardından eğitim-öğretim hayatına başlar. Bu süreçte öğrencilerin program içeriğinde yer alan kazanımları elde etmelerine çalışılır. Öğrencilerin program sürecinin tamamlamalarının ardından ise programın değerlendirilme aşaması ortaya çıkar. Uzaktan eğitimde değerlendirme genel olarak öğrencinin akademik başarısının ölçülmesi şeklinde görülmüştür.

Uzaktan eğitim sürecinde bireysel öğrenmeyi gerçekleştiren kişinin akademik başarısı programın etkililiği ve verimliliği ile doğrudan ilişkili olarak görülmektedir. Ancak uzaktan eğitimde değerlendirme yalnızca öğrencilerin akademik başarılarının ölçülmesi değil; kurumun, çalışanların ve birimlerin de değerlendirilmesidir. Kurumun değerlendirilmesi, amaçların ve buna bağlı hedeflerin ne kadar gerçekleştirildiğinin belirlenmesi ile mümkün olabilir.

Bu çalışmada, değerlendirme aşaması uzaktan eğitim programlarının tasarımlanma sürecine dâhil edilmemiştir. Bunun nedeni ise değerlendirme aşamasının ortaya çıkması için öğrenciler ile sistemin yürütülmesinde rol alan yönetici, akademisyen, teknik ekip ve destek hizmetlerin en az bir dönemi tamamlamaları gerekliliğidir.

Eğitim alanında sürecin niteliğini belirleyebilmek için her zaman bir değerlendirme aşaması bulunmaktadır. Sürecin sonunda yer alan bu aşamada, süreç boyunca gerçekleşen problemlere yönelik gözlemler yapılabilmektedir. Ancak zamanında iyileştirme yapılmaması/yapılamaması gibi durumlar programa olumsuz olarak yansiyacaktır. Kalite standartları bu ve benzeri durumların önemini alabilmek ve herhangi bir sorun yaşandığında alternatif çözümler üretebilmek adına etkili bir konumdadır.

1.1.4.1. Uzaktan eğitim programı tasarımı hazırlık aşaması

Bir uzaktan eğitim programı oluşturulmadan önce bu programın hangi gereksinimler doğrultusunda ve kimlere yönelik olarak hazırlanacağı; bu süreçte sahip olunan olanaklar göz önüne alınarak, nasıl bir yapılandırmaya gidileceği planlanmalıdır.

Bu bölüm, uzaktan eğitim programının tasarımı başlamadan önce yapılması gereken hazırlıkları kapsamaktadır ve tasarımı sürecinin bu ilk aşamasında belirlenmesi gereken bazı noktalar vardır. Bu noktalar;

- Öğrencilerin bireysel özellikleri belirlenmeli,
- Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmeli (IHEP, 2000),
- E-öğrenme programı içeriğinin nasıl sıralanacağı belirlenmeli,
- Uzaktan eğitim programında bulunacak içeriğin kategorilere nasıl ayrılacağı (örneğin üniteler, modüller, bölümler, vb) belirlenmeli (AFT, 2000),
- Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağı belirlenmeli (IHEP, 2000),
- Kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemleri belirlenmeli (WICHE, 1995),
- Öğrencilerin hangi eğitim ve destek öğelerine ihtiyaç duyacakları; bu ihtiyaçların kimler tarafından, nasıl sağlanacağı (WICHE, 1995) belirlenmeli şeklinde özetlenebilir.

1.1.4.2. Uzaktan eğitim programının tasarımılanmasında

öğrenci özelliklerinin belirlenmesi

Uzaktan eğitim programlarına kayıt olmuş ya da kayıt olması beklenen bireyler hakkında elde edilen bilgiler, programların geliştirilmesi sürecini yakından etkilemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda hazırlanacak program gerek görsel açıdan gerekse işlerlik ve işlevsellik açısından daha olumlu bir noktaya taşınabilir. Örneğin hedef kitlenin yaş aralığı doğrultusunda program tasarımının farklı renk tonlarına bürünmesi gerekebilir.

Yaş, fiziksel özellikler, yeni şeyler öğrenme isteği; kelime, sayı, grafik ve diyagram kullanma konusundaki beceriler, sahip olunan nitelikler, yatkın olunan öğrenme yöntemleri, e-öğrenmeye karşı tutumlar, öğrenme motivasyonları, meslek, kültürel birikimler ve ilgi alanları gibi olguların bilinmesi programa katılan öğrencilerin tanınmasını ve geliştirilmekte/yürütülmekte olan programın, bu doğrultuda inşa edilmesini sağlar. Böylelikle daha etkili, verimli ve kaliteli bir program öğrencilere sunulabilir (Lewis ve Whitlock, 2003).

Bu bağlamda öğrencilerin öğrenme alışkanlıkları hakkında da bilgi edinilmeli gereği bulunmaktadır. Örneğin; öğrencilerin nerede (ev, iş) öğrendikleri, öğrenme için ne kadar zaman ayırdıkları, nasıl bir ekipmana (yazılım, donanım, ağ bağlantısı) sahip oldukları, ne zaman öğrendikleri (gece, çalışma saatleri içinde), gerekli teknolojiye ulaşmada karşılaştıkları sorunların neler olduğu gibi veriler programın geliştirilmesi/yürütülmesi sürecinde rehberlik edecek bilgilere dönüşebilmektedir.

Bu bölüm, uzaktan eğitim programının tasarımılanmasında öğrenci özelliklerinin belirlenmesini kapsamaktadır ve tasarımılanma sürecinin bu aşamasında dikkat edilmesi gereken noktalar genel olarak;

- Öğrencilerin yaş ortalamalarının belirlenmesi,
- Öğrencilerin yeni şeyler öğrenme konusundaki isteklerinin ölçülmesi (E-xcellence, 2006),
- Öğrencilerin katılacakları programın içeriği doğrultusunda, sahip olmaları beklenen becerilerinin (örneğin kelime, sayı, grafik ve diyagram kullanma) ölçülmesi (MOC, 2003),
- Öğrencilerin yatkın oldukları öğrenme yöntemlerinin belirlenmesi,
- Öğrencilerin e-öğrenmeye karşı tutumlarının ölçülmesi (Yeung , 2002),
- Öğrencilerin (varsa) meslekleriyle,
- Öğrencilerin akademik ve sosyal ilgi alanları,
- Öğrencilerin öğrenme motivasyonlarının belirlenmesi (Yeung , 2002),
- Öğrencilerin nerede (ev, iş) öğrendikleri (Lewis ve Whitlock, 2003),
- Öğrencilerin (gece, çalışma saatleri içinde, vb.) ne zaman öğrendikleri hakkında bilgi edinilmelidir.
- Öğrencilerin öğrenme için ne kadar zaman ayırdıkları hakkında bilgi edinilmesi gerekmektedir (Lewis ve Whitlock, 2003).

1.1.4.3. Uzaktan eğitim programında içerik oluşturma aşaması

Uzaktan eğitimde içeriğin oluşturulması, sistemin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Uluslararası standartların dikkate alınarak oluşturulduğu içerikler programın farklı sistemler üzerinden de çalışmasına olanak tanınırken, bu doğrultuda zaman ve maliyet kullanımından kazanç sağlanabilir.

Program içeriği oluşturulurken öğrencinin yapacağı etkinlikler düşünülmeli, daha önce yapılmış benzer programlar incelenmeli, alan uzmanları ve akademisyenlerle beyin fırtınası yapılmalıdır. Aynı zamanda e-öğrenme programlarındaki hedef ve çıktıların

programın geleneksel eğitimdeki karşılıkları ile olan benzerlikleri ve farklılıkları incelenmelidir. Öğrencilerin ön test ya da benzer araçlarla hazır bulunuşluk düzeyleri değerlendirilirken; hedeflenen öğrenme çıktılarının nasıl ölçüleceği de dikkate alınmalıdır (Lewis and Whitlock, 2003).

İçerik aşamasında çalışma alanı ve ekip oluşturulurken dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Örneğin program ekibinin hangi deneyimlere sahip olduğu, hangi bilgi ve becerilere sahip bireylerin ekip içerisinde yer alması gerektiği, programın zor bulunan kısımları ve zor bulunma nedenleri, hangi araç gereçlerin kullanılması gerektiği, ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyaç olup olmadığı önemlidir.

İçerik oluşturulması aşamasında ölçme ve değerlendirme alanında ise ne tür ölçme değerlendirme yöntemi/yöntemlerinin kullanılacağı, değerlendirmenin hangi ölçütler üzerinden yapılacağı, değerlendirmenin hangi zaman dilimlerinde olacağı ve değerlendirmeyi kim/kimlerin yapacağı önem kazanmaktadır.

Bu bölüm, uzaktan eğitim programının tasarımı aşamasında içerik oluşturulması aşamasını kapsamaktadır ve tasarımı sürecinin bu aşamasında dikkat edilmesi gereken noktalar genel olarak;

- Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ölçülmeli (WICHE, 1995),
- Benzer eğitim programları incelenmeli,
- E-öğrenme programlarındaki hedef ve çıktıların, programın geleneksel eğitimdeki karşılıkları ile olan benzerlikleri incelenmeli (E-xcellence, 2006),
- Öğrencilerin bireysel kazanımlar elde edebileceği, deneyim kazanabileceği etkinlikler planlanmalı (IHEP, 2000),
- Öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktiviteler (ödev, alıştırma, deney, vb.) planlanmalı (E-xcellence, 2006),

- Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken bilgi/beceriler belirlenmeli (AFT, 2000),
- Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken deneyimler belirlenmeli (IHEP, 2000),
- Ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyacı olup olmadığı belirlenmelidir (E-xcellence, 2006).
- Ölçme ve değerlendirme aşamasında, hangi yöntem/yöntemlerin uygulanacağı planlanmalıdır (MOC, 2003).
- Değerlendirmelerin hangi zaman dilimlerinde uygulanacağı planlanmalı şeklinde özetlenebilir.

1.1.4.4. Uzaktan eğitim programının tasarım aşaması

Program tasarımlanırken yapısı ve süresi, içeriğin ve program içerisinde gerçekleştirilecek etkinliklerin sıralanması, gerekli kaynakların ve kısıtların belirlenmesi, programın nasıl kullanılacağı ve öğrencilerin programa nasıl erişecekleri planlanmalıdır.

Programın yapısı ve süresi, programın bölümlere ayrılması, bölüm ve alt bölümlerin kapsamlarının belirlenmesi, kapsamların bu doğrultuda isimlendirilmeleri (örneğin bloklar, birimler, modüller, kesitler), bireysel farklılık gösteren öğrenci ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim materyali içerisinde olası alternatif yolların belirlenmesi, öğrencilerin istedikleri zaman diliminde programa katılabilmeleri, öğrencilerin istedikleri zaman programı kapatabilmeleri, öğrencilerin program içerisinde kendi istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda takip edebilecekleri yolların oluşturulması, öğrencilerin değerlendirilecekleri zamanlarda kullanılmak üzere belirli bir erişim noktası ve sabit bir zaman dilimi belirlenmesi, etkinliklerin ve alıştırmaların değerlendirilmesi sırasında öğrencileri gruplandırma ihtiyacının belirlenmesi gibi olgulara yer verilebilir. Bu olguların önem sıraları değişkenlik gösterebilir.

Program içeriğinin belirlenmesinden önce bazı kararların alınması gereklidir. Bu aşamada içeriğin bölümlendirilmesi ve konu başlıklarının belirlenmesi üzerinde çalışılmalıdır. Programın yapısı ile ilgili sağlıklı kararlar alabilmek için bazı temel kurallar yine bu bölümde belirlenmelidir. Örneğin programın hangi kısımlarının ya da etkinliklerinin bireysel, hangilerinin ise ekip çalışması ile yürütülmesinin daha kalıcı öğrenme sağlayacağı bu aşamada ön görülebilmelidir. Bölümlendirme üç şekilde gerçekleştirilebilir. Bunlar; kronolojik ya da bağlı sıralama (konular daha önceden öğrenilmiş olmalıdır), motivasyon (ilgi çekici konularla başlamak) ya da zorluk (kolaydan zora) sırasına görelerdir.

Program hazırlanırken beraberinde birçok sınırlılığı da beraberinde getirebilir. Bu sınırlılıkların belirlenmesi programın gelişme ve yürütme aşamalarında karşılaşılabilecek sorunlara karşı tedbirli olmayı ve çözüm yolları geliştirmeyi sağlayabilir. Sınırlılıklar şunlar olabilir: Konu içeriğindeki bilginin organizasyonla sınırlı olması, iş yapısı ya da görev tanımıyla ilgili değişiklikler, program geliştirme zamanının kısıtlılığı, öğretim tasarımında deneyim eksikliği, yönetimde çelişkili kararların ve uygulamaların olması, öğrencilerin uygulama yapabilmeleri için fırsat yaratmada eksiklikler (örneğin, pahalı ve ulaşılması zor cihazlar), çalışma gerektiren bölümlerin sınırlılıkları (uygulama alanı, alıştırma ve konu anlatımlarındaki yetersizlikler), değişken sistem yöneticileri, yetenekli yazar ya da eğitmen eksikliği.

Uzaktan eğitim programları bilişim teknolojileri ile etkileşimlidir. Bu etkileşim kimi zaman fayda, kimi zaman ihtiyaç, kimi zaman ise olanaklar doğrultusunda öne çıkmaktadır. Örneğin programın internet üzerinden yayımlanması; öğrenme platformu ve/veya konferans sistemi kullanılıp, kullanılmayacağı; öğrencilerin ihtiyaç duyacağı elektronik ortamlar ve teknik gereksinimler; gelecekte sistemin işlerliğini sağlayabilmek için nelere ihtiyaç duyulabileceği; eğitim materyalleri ve dağıtımı; öğrencilerin kullanmaları gereken bilgisayarların donanım ve yazılım özellikleri; program içerisinde yer alacak destek ve desteğin gereksinimleri gibi pek çok konuda bilişim ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmaktadır.

Uzaktan eğitim programlarında yönetim kurulu reklam ve pazarlama stratejilerinin belirlenmesinde, öğrenci kabul şartlarının belirlenmesinde, ücretlendirme ve ödeme politikalarında, sistem bakımında ve öğrenme materyallerinin güncellenme sıklığını belirlemede karar verme noktasıdır.

Öğrencilerin öğrenme materyallerine ve destek hizmetlerine ulaşabilmeleri için tercih edecekleri medya ortamları; öğrencilerin programa erişebilmeleri için gerekli donanımsal özellikler; desteğin hangi zaman aralıklarında ve hangi koşullarda verileceği; sahip olunan kaynak ve olanaklar dahilinde öğrenci beklentilerinin karşılanması; elektronik medya ortamlarının eğitim materyalleri ve destek hizmetlerine ulaşmadaki yeterliliği; eğitimcilerin çalışması ya da özel çalışma alanlarının oluşturulması için gerekli fiziki alan; öğrencilere ait tüm masraflar (Örneğin telefon giderleri, internet erişimi, baskı maliyetleri, seyahat giderleri, ekipman maliyetleri); programın ihtiyacı olan tüm masraflar (Örneğin; sistem araç ve gereçleri, eğitmen maaşları, elektronik bağlantılar, değerlendirme sistemleri); öğrencilerin bireysel kazanımlar elde edebileceği, deneyim kazanabileceği etkinlikler; dağıtım sisteminde güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik gibi ihtiyaçlar uzaktan eğitim programının işlerliğini sağlayabilmek için büyük önem taşımaktadır. Herhangi bir ihtiyaçtan kaynaklanacak sıkıntı tüm programın gidişatını etkileyebilir.

Bu bölüm, uzaktan eğitim programının tasarım aşamasını kapsamaktadır ve tasarımı sürecinin bu aşamasında dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıdaki gibi sınırlanabilir. Bu aşamada;

- Programın yapısı ve süresi belirlenmelidir.
- Program içerisinde mevcut kaynaklar ve kısıtlar belirlenmelidir (AFT, 2000).
- Uzaktan eğitim programına erişim yolları planlanmalıdır.
- Uzaktan eğitim programının bölüm ve alt bölümleri kategorilendirilmeli ve bu doğrultuda isimlendirilmelidir. (örneğin modüller, üniteler,vb)

- Bireysel farklılık gösteren öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak, eğitim materyali içerisinde olası alternatifler yer almalıdır (MOC, 2003).
- Öğrencilerin istedikleri zaman programdan çıkış yapabilmeleri sağlanmalıdır.
- Etkinliklerin ve alıştırmaların gerçekleştirilmesi sırasında, öğrencileri gruplandırma ihtiyacının tespiti yapılmalıdır (Lewis and Whitlock, 2003).
- Kronolojik ya da bağlı sıralama (konular daha önceden öğrenilmiş ise) bulunmalıdır.
- Bölümlendirme zorluk sırasına göre (kolaydan zora) yapılandırılmalıdır.
- Program ekibinin iş yapısı ya da görev tanımı bulunmalıdır.
- Öğrencilerin uygulama yapabilmeleri için gerekli ve kurum tarafından sağlanmayan/ sağlanamayan araçlarda fırsat eşitliği sağlanmalıdır (örneğin, pahalı ve ulaşılması zor cihazlar) (ENQA, 2005).
- Çalışma gerektiren bölümlerin uzaktan eğitim programı içerisindeki sınırlılıkları (uygulama alanı, alıştırma ve konu anlatımlarındaki yetersizlikler) öngörülmelidir.
- Uzaktan eğitim programı mutlaka internet üzerinden yayınlanmalıdır (ENQA, 2005).
- Öğrencilerin sistem ya da platformlara katılabilmeleri için ihtiyaç duyacakları elektronik ortamlar belirlenmelidir (SREB, 2006).
- Eğitimcilerin sisteme dahil olabilmeleri için ihtiyaç duyacakları teknik gereksinimler belirlenmelidir.
- Teknik gereksinimlerin hali hazırda var olan sistemlere nasıl dahil edileceği belirlenmelidir (MOC, 2003).
- Gelecekte de sistemin işlerliğini sağlamak adına yaklaşık olarak ne kadar öğrenciye ve eğitime ihtiyaç duyulacağı belirlenmelidir.
- Öğrencilerin ihtiyaç duyacakları ve dağıtım gerektiren yazılımlar varsa, yazılımların dağıtımını planlanmalıdır (E-xcellence, 2006).

- Öğrencilerin ihtiyaç duyacağı teknik destek(ler) belirlenmelidir.
- Desteğin ne zaman ve nerede sağlanacağı planlanmalıdır (SREB, 2006).
- Öğrencilerin kabul edilme şartları belirlenmelidir.
- Reklam ve pazarlama stratejileri belirlenmelidir (Lewis and Whitlock, 2003).
- Fiyatlandırma stratejisi ve ödeme koşulları belirlenmelidir.
- Öğrenme materyallerinin güncellemesi yapılmalıdır (Lewis and Whitlock, 2003).
- Öğrencilerin öğrenme materyallerine ve destek hizmetlerine ulaşabilmeleri için birden fazla medya ortamı seçeneği sunulmalıdır.
- Elektronik medya ortamları, eğitim materyalleri ve destek hizmetlerine ulaşmada yeterli olmalıdır (MOC, 2003).
- Öğrencilere ait tüm masraflar hesaplanmalıdır. (Örneğin, internet erişimi, baskı maliyetleri, seyahat giderleri, ekipman maliyetleri.)
- Materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik sağlanmalıdır.
- Herhangi bir kurumla işbirliği yapılıp yapılmayacağı belirlenmelidir (Örneğin bir ticari kuruluş, vb.) (SREB, 2006).
- Yönetimsel sorumlulukları sağlayabilmek için yapılacak etkinlikler belirlenmelidir (Bütçe, ekipler, ilerleme - takip ve izleme standartları) (Excellence, 2006).

1.1.4.5. Uzaktan eğitim programının geliştirilme aşaması

Uzaktan eğitim programlarının gelişimi aşaması; üç temel öge üzerine kurulmuştur. Bu ögeler öğrenme materyalleri, destek ve yönetimdir.

Öğrenme materyallerinde bulunması gereken ölçütler, eğitime hazırlık sürecinin kapsadığı süre; halihazırda var olan eğitim materyalleri; var olan materyallerinin programa uygunluğu; yeni materyal üretimine gereksinim; eğitim materyalinin etkililiğinin izlenebilmesini sağlayacak kriterler; kullanılacak izleme yöntemleri; materyalin güncellenme sıklığı; uzaktan eğitim programlarının geliştirilme aşamasında öğrenme materyalleri üzerinde durulması gereken noktalardır.

Uzaktan eğitim programlarında öğrenmenin bireysel olması ve yaşanacak problemlerde öğrencinin program ile baş başa kalması, örgün eğitim programlarında yaşanan problemlerden daha farklı sorunlara neden olabilmektedir. Bu sorunlarla başa çıkabilmek, önceden tedbir almak ya da probleme en kısa sürede çözüm bulabilecek yapıda olmak gerekmektedir.

Program için tasarlanmış iş planı, programın pazarlanmasında yapılacak uygulamalar, yönetsel sorumlulukları sağlayabilmek için yapılacak faaliyetler, (Bütçe, ekipler, ilerleme - takip ve izleme standartları), eğitim ve izleme araçlarının seçiminde belirlenecek kriterler ve düzenlemeler geliştirme aşamasında programın yönetimi tarafından planlanmalıdır.

Bu bölüm, uzaktan eğitim programının tasarımı aşamasında geliştirme aşamasını kapsamaktadır ve tasarımı sürecinin bu aşamasında dikkat edilmesi gereken noktalar genel olarak,

- Var olan materyallerin üzerinde yapılacak değişikliklerle programa uygun hale getirilip getirilemeyeceği saptanmalı (AFT, 2000),
- Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler belirlenmeli (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırmalar, testler vb.),
- Programda öğrencinin gelişimini izlemede kullanılacak yöntemler belirlenmeli (Lewis and Whitlock, 2003),

- Materyalin güncellenme sıklığı belirlenmeli (AFT, 2000),
- Öğrencilere destek verecek ekibin içerisinde bulunması gereken kişiler belirlenmelidir (Örneğin öğretmenler, rehberler, diğer öğrenciler, iş arkadaşları.) şeklinde belirtilebilir (IHEP, 2000).

1.1.4.6. Uzaktan eğitim programının pilot aşaması

Uzaktan eğitim programının tasarımı pilot aşamasında; programın denenmesi için pilot öğrenci grubunun belirlenmesi; deneme süresi için gerçekçi bir zamanlama ölçeğinin planlanması; bu süreçte hangi verilerin, nasıl toplanacağı ve analiz edileceğinin belirlenmesi; pilot sürecinde elde edilen geribildirimler ışığında program güncellenmesi hedeflenmelidir.

Pilot aşamasının amaçları; kazanılması en önemli etkinlikleri belirlemek; bu etkinlikler için ölçütler belirlemek; belirlenen ölçütlerin uygulanıp uygulanmadığının kontrol edilmesine yardımcı olacak tanımlayıcı bilgiler edinmek ve deneme süreci sonunda elde edilen bilgilere göre gerekli değişimleri gerçekleştirmektir.

Bu bölüm, uzaktan eğitim programının tasarımı pilot aşamasını kapsamaktadır ve tasarımı sürecinin bu son aşaması genel olarak aşağıda yer verilen konulara dikkat çekmektedir.

- Programın denenmesi için pilot öğrenci grubu seçilmelidir.
- Pilot öğrenci grubunun seçiminde dikkate alınacak hususlar belirlenmelidir.
- Deneme süresi için gerçekçi bir zamanlama ölçeği planlanmalıdır.
- Bu süreçte hangi verilerin nasıl toplanacağı ve nasıl analiz edileceği planlanmalıdır (Lewis and Whitlock, 2003).

- Bu süreçten elde edilen geribildirimlerle program güncellenmelidir.
- Öğrenme materyali üzerindeki öğrenci algısı belirlenmelidir (E-xcellence, 2006).
- Öğrenci başarı oranları ölçülmelidir (WICHE, 1995),
- Öğrencilerin programı tamamlama oranları belirlenmelidir.
- Öğrencilere sunulan destek ve geribildirimlerin kalitesi ölçülmelidir (Lewis and Whitlock, 2003).

1.1.5. Uzaktan eğitim programlarını planlama çalışmaları

Bir e-öğrenme programının planlama aşamalarında bazı anahtar noktalar vardır. Bunların bazıları e-öğrenme programlarının kendilerine özgüdür. Daha genel olarak her projede planlanması gereken olgular ise;

- Görev tanımları,
- Etkinlikleri bileşenlerine ayırma,
- Bağımlılık yaratacak öğeler yaratma,
- Her etkinlik için başlangıç ve bitiş tarihlerini ayarlama,
- Görevler için kullanılacak zamanı ayarlama,
- Her bir görev için belirlenen zaman ve kriterler,
- İhtiyaç duyulan kaynaklar ve
- Etkinliklerde başarı sağlanabilmesi için alınacak kontrol önlemleri olarak sıralanabilir (Lewis and Whitlock, 2003).

Dünya ekonomisinde hızlı teknolojik değişimin rekabet gücünü belirleyen en önemli etken olması, teknolojiyi üretebilen, yaratıcı insan yetiştiren ve yeni teknolojilerin hızla

üretime uygulanmasını sağlayan nitelikli insanların eğitime önem veren kurumların gereksinimini arttırmıştır. Bu gelişmelerle birlikte artık, değişimin yarattığı zorlukların aşılmasında ve rekabetçi bir yapı kazanılmasında bireylere yardımcı olacak tek bir anlayış vardır: Ömürboyu Kaliteli Eğitim, Öğretim. (Bulut, 1997, s. 65’ den aktaran Eroğlu)

Cavanaugh’ a göre (2002: 174); etkili uzaktan eğitim sistemlerinin geliştirilmesi, döngüsel bir şekilde birini takip eden 3 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar;

1. Uzaktan eğitim programının hedeflerine ulaşması için gerekli kaynakların hazırlanması ve sağlanması,
2. Eğitim, iş ve araştırmada en iyi yöntemleri kullanarak verimin arttırması,
3. Uzaktan eğitim programının hedefe ne kadar ulaştığına yönelik analizlerin gerçekleştirilmesidir.

Bu bağlamda verimli bir uzaktan eğitim programına sahip olmak için öncelikle gerekli kaynaklara ulaşılabilirliğin esas olduğu söylenebilir. Program yapısının işlerliği ihtiyaç duyulan kaynakların temini ile sağlanabilir. Sonrasında ise kaynakların çağın gelişmiş bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında belirlenecek en iyi yöntemlerle kullanılması gerekir. Verimin ve kalitenin artışı sağlamak içinse ilk olarak programın hedefine ne kadar ulaştığı ve programa kayıtlı öğrencilerin hangi oranlarda başarı sağladığına ilişkin veriler elde edilmelidir. Ardından ise bu verilerin analizi ile devamlı bir iyileştirilme sürecinin sağlanmasına yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Gibson’un (1996’ dan aktaran, Uluğ, 1999: 70) deyişi ile uzaktan öğretimde kalite “çok parçalı bir puzzle (bulmaca)” gibidir. Uzaktan öğretimde, geleneksel eğitimden farklı olarak girdi ve ortamlardan kaynaklanan çeşitlilik ile destek hizmetlerinin ayrı bir önem kazanmaktadır.

Kaliteye giden yolda, bulmacanın her bir parçası, en az öteki kadar önemli ve sürecin tümü üzerinde etkilidir. Bu nedenle, uzaktan öğretimde toplam kaliteyi tek bir boyuta ya da değişkene indirgeme olanağı bulunmamakta; aksine, tüm boyutların birlikte ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Uluğ, 1999: 71).

Hazırlanan eğitim materyallerinin geniş bir platformda kabul görmesini ve en yüksek düzeyde fayda sağlayabilecek bir yapıya kavuşabilmesini isteyen kurumlar, çalışmalarını mutlaka standartlar çerçevesinde oluşturmalıdır (Lewis and Whitlock, 2003: 161).

Uzaktan eğitim programlarının tasarlanması süreci son derece yoğun ve karmaşık bir dönemdir. Program geliştiren uzmanlar ve yöneticilere rehberlik edecek standartlar programın ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca program standartlara uygun bir biçimde geliştirilirse, verime ve kaliteye sahip olacaktır. Uzaktan eğitim programları üzerine geliştirilmiş ve dünya üzerinde kabul görmüş standartlar bulunmaktadır. Türkiye’de de bu alandaki çalışmalar son yıllarda hız kazanmıştır.

Amerika’da uzaktan eğitimde kalite standartlarının geliştirilmesi üzerine araştırmalar yapan kurumların isimleri aşağıda verilmektedir (Yeung, 2002:3):

- American Association for Higher Education (AAHE)
- American Council of Education (ACE)
- American Distance Education Consortium (ADEC)
- American Federation of Teachers (AFT)
- Council for Higher Education Accreditation (CHEA)
- Institute for Higher Education Policy (IHEP)
- Maryland Online Consortium (MOC)

- National Education Association (NEA)
- North American Commission of Online Learning (NACOL)
- Southern Regional Education Board (SREB)
- Sloan Consortium (Sloan-C)
- Western Interstate Commission for Higher Education (WICHE)

Avrupa’da, Bologna süreci ile eğitimde kalitenin önemine vurgu yapılmaktadır. Bologna Süreci, ilk başladığı günden itibaren Yükseköğretimde kalite konusuna büyük önem vermiştir. Ortak bir kalite kültürü oluşturma, kalite değerlendirmelerinde kullanılacak standartlar, ölçütler ve göstergelerde de ortak bir referans çerçevesi arayışlarına yol açmaktadır.

Uysal’ın (2011) aktardığı gibi Türkçe’ye “Yüksek Eğitim Alanında Avrupa Kalite Güvence Standartları ve Esasları” olarak çevrilebilecek raporda benimsenen standartlar ve esaslar aşağıda belirtilen üç ana başlık etrafında toplanmaktadır (ENQA, 2005:5).

- Yüksek Eğitim Kurumlarında İç Kalite Güvencesi için Standartlar ve İlkeler
- Yüksek Eğitim Kurumlarının Dış Kalite Güvencesi için Standartlar ve İlkeler
- Dış Kalite Güvence Ajansları için Standartlar ve İlkeler

Bir projenin başarıya ulaşması, mutlaka iyi bir planlama ve iyi bir yönetim gerektirir. Proje planı, temelde bir noktadan diğerine nasıl gidileceğini gösteren bir yol haritası olarak tanımlanmaktadır. Bu plan hiçbir adımın atılmadığı bütün proje sürecini kapsamalıdır. İşler temel parçalara ayrılmalı, her parça ayrı ayrı tanımlanmalı ve her parçada ne gibi işlerin yapılacağı ayrıntılı bir şekilde belirtilmelidir. Planda her bir işin ne kadar süreceği, işlerin kimin tarafından, ne zaman başlayıp ve biteceği, projenin toplam maliyeti, öğrenci başına maliyeti ve hangi kaynakların gerekeceği, mevcut

kaynaklar ve bu kaynaklardan nasıl yararlanılacağı kesinlikle belirlenmelidir (TBD, 1999: 40-41).

Verimli bir uzaktan eğitim programı oluşturmak için öncelikle program bir sistem yaklaşımı içerisinde ve proje hedefleri çerçevesinde planlanmalıdır. Uzaktan eğitimin bileşenleri olan öğrenci, program, yönetim, personel, fiziki tesisler, finansman, destek hizmetleri, alt yapı, ilgili kurumlar, öğrenme-öğretme süreçleri ve programa özgün yönlerin tümü planlama sürecine dahil edilmelidir.¹⁸

Sonuç olarak, bu çalışmada, Türkiye’de uzaktan eğitim vermekte olan üniversitelerin, ilgili alandaki yöneticilerinin düşünceleri ve görüşleri üzerinden *Uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinde planlama nasıl olmalıdır?*” sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu çalışma içerisinde uygulanmakta olan ölçme aracı, e-öğrenme sürecinin tasarımı aşamaları ve dünya üzerinde kabul görmüş e-öğrenme standartları ile bütünlük içerisinde; Roger Lewis ile Quentin Whitlock ‘un “How to Plan and Manage an E-Learning Programme” başlıklı kitap çalışmasında yer alan bölümler göz önünde bulundurularak dikkate alınarak hazırlanmıştır.

1.2. Amaç

Türkiye’de 2011 tarihinde uzaktan eğitim yöntemi ile eğitim vermekte olan 42 üniversite bulunmaktadır. Bunlardan 14’ü vakıf üniversitesi iken 28’i devlet üniversitesidir. Bu programlara kaydolmuş çok sayıda öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerin katıldıkları programlar, üniversitelerin imkanları doğrultusunda tasarlanmış ve uygulanmış programlardır.

Geleneksel öğretim düşünüldüğünde, nasıl bir öğretmen dersine hazırlıksız, moralsiz ya da gereken özeni göstermeden geldiğinde öğrencilerin ilgisini çekmekte zorlanır ve

¹⁸(<http://www.tojet.net/articles/v2i3/2314.pdf> Erişim tarihi: 07/09/2011)

dersin kazanımlarını vermekte güçlüklerle karşılaşır; uzaktan eğitim programlarında da sistem içerisindeki problemler ya da özensizlikler, öğrenci başarısını, tıpkı geleneksel öğretimde olduğu gibi etkiler. Bu nedenle uzaktan eğitimde kalite, hem öğrenci bazında; hem de ulusal ve uluslararası alanlarda öne çıkma amacı ile son derece önemlidir.

Bir programın verimliliği, onu meydana getiren etkenlerin belirlenmesi ve belli bir düzen içerisinde işlenmesi ile mümkün olabilir. Bu etkenler, uzaktan eğitim içerisindeki planlama ölçütleri olarak da tanımlanabilir. Türkiye’de önlisans, lisans ve lisansüstü alanlarda uzaktan eğitim yöntemi ile eğitim vermekte olan üniversitelerin uzaktan eğitim programları oluşturulurken yapılan herhangi bir planlama çalışması bulunmamaktadır.

Bu doğrultuda araştırmanın amacı; uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinin bütününde yer alan yöneticilerin düşünce ve görüşleri ile birlikte; uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinin planlanması ile ilgili bir kılavuz oluşturmaya çalışmaktır.

Bu bağlamda çalışma boyunca aşağıda yer verilen alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Uzaktan eğitim programının tasarımı hazırlık aşamasında dikkat edilmesi gereken özellikler nelerdir?
2. Uzaktan eğitim programında öğrenci özelliklerinin değerlendirilmesi aşamasında dikkat edilmesi gereken özellikler nelerdir?
3. Uzaktan eğitim programının içerik oluşturma aşamasında dikkat edilmesi gereken özellikler nelerdir?
4. Uzaktan eğitim programının tasarım aşamasında dikkat edilmesi gereken özellikler nelerdir?

5. Uzaktan eğitim programının geliştirilmesi aşamasında dikkat edilmesi gereken özellikler nelerdir?
6. Uzaktan eğitim programının pilot aşamasında dikkat edilmesi gereken özellikler nelerdir?
7. Uzaktan eğitim vermekte olan devlet ve vakıf üniversiteleri arasında; uzaktan eğitim programının tasarımı aşamalarındaki özelliklere verdikleri önem açısından bir farklılık söz konusu mudur?

1.3. Önem

Uzaktan eğitimde ders içeriği tasarlanmanın öğrenci eğitimi ve motivasyonu üzerinde etkisi büyüktür. Tasarlanacak ders içeriğinin öğrenciyi ekran karşısında tutabilecek nitelikte geliştirilmesi verimliliği arttıracaktır. Yapılan geniş çaplı araştırmalar sonucunda öğrencilerin, iyi tasarlanmış çoklu ortam sunumlarını sözlü anlatımlara göre daha iyi öğrendikleri gözlenmiştir (Mayer, 2003: 125).

Eğitimin geniş kitlelere ulaştırılmasında uzaktan eğitim programları, sorun çözme üstünlüğüne sahiptir. Ayrıca kaliteye, geleneksel sınıf içi uygulamalardan çok daha duyarlı olan sistemlerdir. Bu anlamda, uzaktan öğretim kurumlarını salt nicelik olarak ürettikleri hizmetler yönüyle değil; bunların nitelikleri bakımından da ele alıp önemle sorgulamak gerekmektedir (Uluğ, 1999: 69).

Bu çalışma, Türkiye’de bulunan uzaktan eğitim merkezlerinde henüz uygulamaya konulmuş bir planlama ve planlama süreci ile ilgili bir çalışmaya rastlanmaması ve bu doğrultuda geliştirilecek uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinin tanımlanması noktasında önem kazanmaktadır.

Yapılan literatür taramasında öğretim tasarımı modelleri incelenmiş, ayrıca Amerika’da ve Avrupa’da bulunan kurumlar tarafından geliştirilen standartlar irdelenmiştir. Bu doğrultuda Türkiye Roger Lewis ve Quentin Whitlock ‘un “How to Plan and Manage an E-Learning Programme” başlıklı kitabında yer alan bölümler çerçevesinde bir ölçme aracı oluşturulmuştur. Uzaktan eğitim programlarının tasarımı sırasında planlamanın yapılması ve gerçekleştirilmesi sürecinin tamamında programın yöneticileri yer almaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’de uzaktan eğitim yapan üniversitelerin ilgili alandaki yöneticilerinin, uzaktan eğitimin tasarımı süreci ile ilgili düşünce ve görüşleri betimlenerek bir kılavuz oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma ayrıca uzaktan eğitim programları tasarlamayı ve uygulamayı düşünen ve/veya uygulayan üniversitelere programı tasarımı sırasında, neleri göz önünde bulundurmaları ve hangi aşamada nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda adım adım yardımcı olmayı hedeflemektedir.

1.4. Varsayımlar

Aşağıda belirtilen noktalar bu çalışma kapsamında birer varsayım olarak belirlenmiştir:

1. İnteraktif eğitim ortamlarında bir eğitim yazılımının etkili biçimde çalışabilmesi için belirli kalite standartlarına sahip olması gerekir.
2. Üniversiteler, uzaktan eğitim programlarının tasarımı konusunda uzman öğretim üyelerine sahiptir.
3. Uluslararası alanda başarılı bir uzaktan eğitim programı geliştirebilmek için, alanda belirlenmiş genel standartlara uygun tasarımlar yaratılmalıdır.
4. Uzaktan eğitim programlarının verimliliği, programa katılan öğrencilerin başarısını etkilemektedir.
5. Anket katılımcıları konu ile ilgili uzman kişilerdir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, aşağıda yer verilen konularla sınırlandırılmıştır:

1. Türkiye’de uzaktan eğitim yapan 42 üniversite ve bu alanda yöneticilik yapmakta olan 83 akademisyen ile sınırlıdır.
2. Araştırma, anket katılımcılarından anket sorularını cevaplayan 53 akademisyen ile sınırlıdır.
3. Araştırma Anadolu Üniversitesi olanakları ile sınırlıdır.
4. Araştırma bir tez çalışması olduğu için Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım yönergesinde belirlenen tez süresi ve sorumlu danışmanların yönlendirmeleri ile sınırlıdır.
5. Ayrıca her sosyal çalışmada olduğu gibi, sosyal bilimler alanındaki çalışmalarda insanı konu alan tüm sınırlılıklar bu çalışma için de geçerlidir.

1.6. Tanımlar

Bu çalışma boyunca sıklıkla söz edilen ve araştırmaya özgü olarak kullanılan kavramlara aşağıda yer verilmiştir.

İnternet: Dünya üzerinde milyonlarca kişinin sürekli iletişim içinde olduğu bir bilgisayar ağı sistemi olarak tanımlanmaktadır.

Çoklu ortam: Birden çok ortamın; ses, görüntü, vb. bir arada kullanılması ile oluşturulmuş ortamdır.

e-Öğrenci: Herhangi bir uzaktan eğitim programına kayıtlı öğrencilerdir.

e-Öğrenme: İnternete dayalı uzaktan eğitim sistemi içerisindeki eğitim-öğretim programlarıdır.

Uzaktan eğitim programı: Önlisans, lisans ya da lisansüstü bir alanda uzaktan eğitim yöntemiyle yürütülmekte olan bölümlerdir. Bir uzaktan eğitim programının yalnız içerisindeki materyali değil, sistemin tümünü kapsamaktadır.

UZEM yöneticileri: UZEM yöneticilerini, bilgi işlem daire başkanlarını, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi dekanlarını kapsamaktadır.

Online: İnternet üzerinden bağlantı yapılmış, internet üzerinden bilgi alışverişine imkan sağlayan bir yapıdır.

2. Yöntem

Çalışmanın araştırma modeli, evren ve örnekleme, verileri ve toplanması, verilerin düzenlenmesi ve yorumlanması ile süre ve olanaklar bu bölümde ele alınmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Tarama modeli, var olanı bulunduğu koşul içinde araştıran, değiştirme ve etkileme amacı gütmeyen olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımdır. Tarama modelleri, genel tarama modelleri ve örnek olay tarama modelleri olarak ikiye ayrılmaktadır (Karasar, 2006: 77-79). Bu çalışmada, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınmakta olan bir grup örnek ya da örneklem üzerinde tarama yapma düzenlemelerinden olan, genel tarama modelleri kullanılmıştır.

Genel tarama modelleri de tekil tarama modelleri ve ilişkisel tarama modelleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu araştırma tekil tarama modeli ile yapılmıştır. Tekil tarama modelinde araştırılacak olayın, konunun değişkenleri, ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2006: 81).

Bu çalışmada, Türkiye’de uzaktan eğitim yapan üniversitelerin ilgili alandaki yöneticilerinin, çalışma kapsamında geliştirilen ölçme aracına verdikleri yanıtların değerlendirilmesi ile uzaktan eğitimin tasarımı sürecinin planlanması ve doğrultuda betimleyici ölçütlerle bir kılavuz oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda veriler tanımlayıcı araştırma yöntemlerinden olan anket tekniği ile toplanmıştır.

Anket, belli bir konuda saptanmış denencelere (varsayımlara) bağılı olarak, bir evren ya da bir örnekleme oluşturan deneklere sorular yöneltmek suretiyle, sistematik veri toplama tekniğıdir. (Baydar vd., 2007: 145)

2.2. Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evreni; 28'i devlet ve 14'ü vakıf üniversitesine ait, toplam 42 üniversitede yer alan uzaktan eğitim merkezlerinde (UZEM) yöneticilik yapmakta olan 83 akademisyenden oluşmaktadır. Seçilen üniversiteler, Yükseköğretim Kurumu (YÖK) tarafından belirlenmiş, 2011 yılında uzaktan eğitim veren tüm üniversiteleri kapsamaktadır. Bu üniversiteler şunlardır:

- Afyon Kocatepe Üniversitesi
- Ahmet Yesevi Üniversitesi
- Akdeniz Üniversitesi
- Anadolu Üniversitesi
- Ankara Üniversitesi
- Atatürk Üniversitesi
- Atılım Üniversitesi
- Bahçeşehir Üniversitesi
- Balıkesir Üniversitesi
- Beykent Üniversitesi
- Beykoz Lojistik Meslek Yüksekokulu
- Bitlis Eren Üniversitesi
- Cumhuriyet Üniversitesi
- Çukurova Üniversitesi

- Doğu Akdeniz Üniversitesi
- Fırat Üniversitesi
- Gazi Üniversitesi
- Girne Amerikan Üniversitesi
- Hacettepe Üniversitesi
- Işık Üniversitesi
- İnönü Üniversitesi
- İstanbul Arel Üniversitesi
- İstanbul Aydın Üniversitesi
- İstanbul Bilgi Üniversitesi
- İstanbul Teknik Üniversitesi
- İstanbul Üniversitesi
- Karabük Üniversitesi
- Kırıkkale Üniversitesi
- Kocaeli Üniversitesi
- Karadeniz Teknik Üniversitesi
- Maltepe Üniversitesi
- Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
- Mersin Üniversitesi
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi
- Okan Üniversitesi
- On Dokuz Mayıs Üniversitesi
- Plato Meslek Yüksekokulu
- Sakarya Üniversitesi

- Süleyman Demirel Üniversitesi
- Trakya Üniversitesi
- Uşak Üniversitesi
- Yıldız Teknik Üniversitesi

Evrenin tamamı 83 kişidir ve araştırmada evrenin tamamına ulaşmak ve tam sayım yapmak amaçlanmıştır. Anketi 83 öğretim üyesinden 53'ü yanıtlamıştır. Araştırmanın örneklemini de bu 53 öğretim üyesi oluşturmaktadır. Araştırmada evrenin %66,25'i anketi cevaplamıştır. Anket, e-posta yöntemi ile katılımcılara ulaştırılmış; ayrıca online olarak da hazırlanmış ve isteyen katılımcıların internet üzerinden anket formunu cevaplamaları sağlanmıştır. Punch (2003: 42) e-mail yoluyla gönderilmiş anketlerin yanıtlanma oranlarını aşağıdaki tabloda belirtmektedir:

Tablo 1. E-mail yoluyla gönderilmiş anketlerin yanıtlanma oranları

Yanıtlanma oranı	Seviye
%30 - %40 arası	Yetersiz
%40 - %50 arası	Orta
%50 - %60 arası	İyi
%60 ve üzeri	Çok iyi

Buna göre e-mail yolu ile evrenin tamamına gönderilen anketin cevaplanma oranının çok iyi olduğunu söylemek mümkündür.

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırma verileri, veri toplama tekniklerinden biri olan anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Anket, 6 ana kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler; uzaktan eğitim programlarında;

- a) Programın tasarımına hazırlık,
- b) Öğrenci özelliklerini belirleme,
- c) İçerik oluşturma,
- d) Programı tasarlama,
- e) Programı geliştirme,
- f) Pilot aşamalarıdır.

Bu aşamalarda toplam 80 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin oluşturduğu ölçme aracı, Roger Lewis ve Quentin Whitlock'un "How to Plan and Manage an E-Learning Programme" başlıklı kitabında yer alan bölümler çerçevesinde, literatürde yer alan öğretim tasarımı modelleri incelenerek; ayrıca Amerika'da ve Avrupa'da bulunan kurumlar tarafından geliştirilen standartlar da göz önünde bulundurularak geliştirilmiştir. Ölçme aracı 5'li likert ölçeği olarak hazırlanmıştır.

Tasarı halinde geliştirilen ölçme aracı ilk olarak 125 ifadeden oluşturulmuş, ancak daha sonra benzer ve kapsayıcı ifadeler göz önünde bulundurularak, 80 ifadeye dönüştürülmüştür. Bu aşama 2 alan uzmanı ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Bu uzmanlardan bir tanesi, uzaktan eğitim alanında 25 yılı aşkın bir süredir çalışmakta; diğeri ise yaklaşık 20 yıldır bu alanda yöneticilik yapmaktadır.

Bir sonraki aşamada ise, çalışmanın kapsam geçerliliği dahilinde, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Bilgisayar Destekli Eğitim Birimi'nde görevli 6 alan uzmanı

öğretim üyesi tarafından bu ölçme aracı incelenmiş ve bu 6 uzman ile ön test yapılmıştır. Kapsam geçerliliğinde uzmanların her bir maddenin geçerli olduğu noktasında uyuşma düzeylerinin % 90-100 aralığında olması beklenmektedir. Uzmanların %70-80 oranında uyuşma gösterdikleri maddeler ise eleştirilere göre düzeltmeler yapılarak ölçekte tutulabilmektedir (Büyüköztürk, 2008: 168). Kapsam geçerliliği bağlamında yapılan ön test sonucunda, uzmanların her biri tüm ifadelerin gerekliliği konusunda ortak görüş bildirmişlerdir.

Bir başka deyişle, uzmanların hepsi ankette yer alan tüm ifadelerin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Ancak, uzmanlardan gelen geribildirimler sonucunda, 6 ifadeye dilin uygun kullanımı, açıklık ve anlaşılabilirlik ilkeleri doğrultusunda değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca ankette yer alan 2 ifadenin bulunduğu kategori değiştirilmiştir. Bu uzmanlarla yapılan ön test sonucunda ise anketin güvenilirliği (Cronbach's alfa: 0,927) yeterli oranda bulunmuştur.

Araştırmanın geçerliliği kapsamında; verilerin normal dağılımda ya da normal dağılıma yakın bir şekilde olup olmadığını belirlemek amacı ile anketteki ifadelerin basıklık (Kurtosis) ve çarpıklık (Skewness) değerlerine bakılmıştır. Hair ve diğerlerine (1995) göre, çarpıklık ve basıklık değerlerinin %5 güven aralığında olması için istatistik değer aralığının ± 2.58 olması beklenmektedir. Bu doğrultuda, basıklık ve çarpıklık değerleri göz önüne alınarak (S21, S28, S31, S37, S43, S44, S65, S77 olarak kodlanan) 8 ifade ankette çıkarılmıştır ve veri analizi 72 ifade üzerinden gerçekleştirilmiştir.

İçsel tutarlılığın ölçümünde en yaygın kullanılan yöntem Cronbach Alfa olarak da bilinen alfa katsayısıdır. Alfa değeri 0 ile 1 arası değerler alır ve kabul edilebilir bir değer en az 0,7 olması arzu edilir. Bu değer anketin bütünü için geçerlidir (Sekaran, 2000: 312). Ankette kullanılan bölümlere ait ifadelerde ise 0,5 ile 0,7 arası güvenilirlik, içsel tutarlılık anlamında iyi olarak ifade edilmektedir. Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği şu şekilde yorumlanmaktadır (Nunnally, 1967: 248):

- $.00 \leq \alpha < .40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $.40 \leq \alpha < .60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- $.60 \leq \alpha < .80$ ise ölçek oldukça güvenilir,
- $.80 \leq \alpha < .100$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Ön test sonrasında evren ve örneklem bölümünde de belirtildiği gibi 83 akademisyene, yani evrenin tümüne, veri toplama aracı olan anket, ekte word dökümanı olarak e-posta yolu ile ulaştırılmıştır. Aynı zamanda internet üzerinde anketin doldurulabileceği bir online anket formu hazırlanmıştır. Anket akademisyenlere ulaştırıldıktan birkaç gün sonra, anket ile ilgili olarak bilgilendirme amacı ile bu kişilere telefon yoluyla ulaştırılmıştır. Evrenden 53 kişi anketi yanıtlamış, araştırmacıya e-posta ve online anket formlarını doldurma vasıtasıyla geri dönüşte bulunulmuştur.

Bu doğrultuda, veri analizinin yapıldığı 72 ifadenin güvenilirliği ile ilgili Cronbach's Alpha katsayıları 6 parametreye göre aşağıdaki şekildedir:

Tablo 2. Cronbach's Alpha Katsayıları

	Cronbach's Alpha	İfade Sayısı
Programın tasarımına hazırlık aşaması	0,573	7
Öğrenci özelliklerini belirleme	0,906	11
İçerik oluşturma	0,839	10
Programı tasarlama	0,910	30
Programı geliştirme	0,799	5
Pilot	0,946	9
Tümü	0,962	72

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Verilerin analizi için SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. Verilerin sayısal hale getirilmesinden sonra frekans tabloları oluşturulmuştur. Bu tablolar ve verilerden hareketle yorumlarda bulunulmuştur. Uzaktan eğitim programlarının tasarımı sırasında yer alan her bir aşama için verilen cevaplar doğrultusunda analizler yapılmış ve bir kılavuz ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2.5. Süre ve Olanaklar

Bu çalışma yüksek lisans tezinin süresi ile (yaklaşık olarak 17 ay) sınırlıdır. Çalışmanın ilk aşaması olan 2010-2011 eğitim yılının birinci dönemi boyunca (yaklaşık 6 ay) literatür taramaları yapılmıştır. Daha sonra araştırmacı ve danışmanı tez konusunu belirlemişlerdir.

İlk 6 aydan sonra belirlenen tez konusu ile ilgili literatür taramaları yapılmıştır. Çalışmanın 12. ayında giriş ve yöntem bölümleri tamamlanmıştır. Araştırmadaki anket çalışması yaklaşık 2 aylık sürede tamamlanmıştır.

Araştırma süresinin son 3 ayında çalışmanın bulgular ve yorum, sonuç, tartışma ve öneriler bölümleri sayısallaştırılmış verilerle birlikte tez danışmanına teslim edilerek jüri savunması için sunum hazırlıkları yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular, uzaktan eğitim programlarının tasarımı aşamalarına ve bu aşamalarda yer alan ifadelerle göre sıralanmıştır.

3.1. Giriş

Çalışmanın bu bölümünde, uzaktan eğitim programlarında aktif olarak yöneticilik yapan akademisyenlerin uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecini nasıl değerlendirdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ölçme aracı olan anket, 5'li likert tipi ölçek ile hazırlanmıştır. Çözümlemelerde seri aralığı, ölçeğin düzey sayısı ile orantılandırılmıştır. Ölçeklerden elde edilen aritmetik ortalamalar yorumlanırken seçeneklere verilen en düşük değer olan 1 ile en yüksek değer olan 5 arasındaki seri genişliği seçenek (düzey) sayısına bölünerek, aralık genişliği 0,8 olarak hesaplanmıştır. Böylelikle 1 dereceden başlayıp 0,8 arttırıldığında her aralığın alt ve üst sınırları aşağıdaki gibi olmaktadır.

Tablo 3. Alt ve üst sınır tablosu

	Alt Değer	Üst Değer
Kesinlikle katılmıyorum	1.00	1.80
Katılmıyorum	1.81	2.60
Kararsızım	2.61	3.40
Katılıyorum	3.41	4.20
Kesinlikle katılıyorum	4.21	5.00

Bu nedenle ifadenin ortalama değeri 3,41 – 4,20 aralığında ise, “katılıyorum”; 4,21 ve üzerinde ise “kesinlikle katılıyorum” olarak yorumlanmıştır.

3.2. Temel Bulgular

Bu bölümde anketi oluşturan 72 ifade, 6 ana kategoride incelenmiş ve kategorilere ait frekans dağılımlarını gösteren tablolara yer verilmiştir. Son bölümlerde ise önce kategoriler kendi aralarında değerlendirilmiş; daha sonra vakıf ve devlet üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan akademisyenlerin görüşlerinin, karşılaştırılmasına yönelik bağımsız örneklem (Independent) T-Test sonuçlarını gösteren tablolara yer verilmiştir.

3.2.1. Uzaktan eğitim programı tasarımı hazırlık aşaması

Uzaktan eğitim programının tasarımı hazırlık aşamasında, katılımcıların ankette yer alan ifadelerine verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen frekans dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4. Uzaktan eğitim programı tasarımı hazırlık aşaması frekans tablosu

		N		Mean	SS
		Geçerli	Geçersiz		
S1	Öğrencilerin bireysel özellikleri belirlenmelidir.	53	0	3,9245	,97762
S2	Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmelidir.	53	0	4,7547	,43437
S3	E-öğrenme programı içeriğinin nasıl sıralanacağı belirlenmelidir.	53	0	4,6226	,56249
S4	Uzaktan eğitim programında bulunacak içeriğin kategorilere nasıl ayrılacağı belirlenmelidir. (örneğin üniteler, modüller, bölümler, vb)	53	0	4,6981	,50326
S5	Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağı belirlenmelidir.	53	0	4,7170	,45478
S6	Kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemleri belirlenmelidir.	53	0	3,7925	1,06263
S7	Öğrencilerin hangi eğitim ve destek öğelerine ihtiyaç duyacakları; bu ihtiyaçların kimler tarafından, nasıl sağlanacağı belirlenmelidir.	52	1	4,6731	,55026

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara bakılarak, uzaktan eğitim programının tasarımı hazırlık aşamasında bulunan ifadeler olumlu yanıtlar alındığı öne sürülebilir. Bu bölümde yer alan 7 ifadeden, 5'i $M < 4,21$ (Kesinlikle Katılıyorum), 2'si ise $M < 3,41$ (Katılıyorum) aralığında bulunmaktadır.

S2 (Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmelidir) olarak kodlanmış ifade, ankete katılanların %75'i tarafından "kesinlikle katılıyorum" olarak işaretlenmiş ve bu bölümde en yüksek ortalamaya sahip ifadedir ($M=4,7547$). Dolayısı ile katılımcılar tarafından bu bölümde en çok önemsenen ifade olmuştur. Katılımcılar tarafından bu bölümde en az önemsenen ifade ise S6 (Kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemleri belirlenmelidir) olmuştur ($M=3,7925$).

Ayrıca S2 (Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmelidir) ve S5 (Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağı belirlenmelidir) olarak kodlanmış ifadelerde "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", ve "kararsızım" seçenekleri, ankete katılan hiçbir akademisyen tarafından işaretlenmemiştir. Ekler bölümünde yer alan Tablo 13' te ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.2.2. Uzaktan eğitim programının tasarımı hazırlanmasında öğrenci özelliklerinin belirlenmesi

Uzaktan eğitim programının tasarımı hazırlanmasında öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşamasında, katılımcıların ankette yer alan ifadelerine verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen frekans dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5. Uzaktan eğitim programının tasarımılanmasında öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşaması frekans tablosu

		N		Mean	SS
		Geçerli	Geçersiz		
S8	Öğrencilerin yaş ortalamaları belirlenmelidir.	53	0	4,2264	,91234
S9	Öğrencilerin yeni şeyler öğrenme konusundaki istekleri ölçülmelidir.	53	0	3,6604	,80726
S10	Öğrencilerin katılacakları programın içeriği doğrultusunda, sahip olmaları beklenen becerileri ölçülmelidir. (örneğin kelime, sayı, grafik ve diyagram kullanma)	53	0	3,8679	,92065
S11	Öğrencilerin yatkın oldukları öğrenme yöntemleri belirlenmelidir.	53	0	3,8679	,85570
S12	Öğrencilerin e-öğrenmeye karşı tutumları ölçülmelidir.	53	0	3,8679	,94131
S13	Öğrencilerin öğrenme motivasyonları belirlenmelidir.	53	0	3,8868	,93357
S14	Öğrencilerin (varsa) meslekleriyle ilgili bilgi edinilmelidir.	53	0	3,5283	1,03038
S15	Öğrencilerin akademik ve sosyal ilgi alanları hakkında bilgi edinilmelidir.	53	0	3,4717	1,01154
S16	Öğrencilerin nerede (ev, iş) öğrendikleri hakkında bilgi edinilmelidir.	51	2	3,4314	1,13587
S17	Öğrencilerin ne zaman öğrendikleri (gece, çalışma saatleri içinde) hakkında bilgi edinilmelidir.	53	0	3,5283	1,15365
S18	Öğrencilerin öğrenme için ne kadar zaman ayırdıkları hakkında bilgi edinilmelidir.	53	0	3,8302	,95547

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara bakılarak, uzaktan eğitim programının tasarımılanmasında öğrenci özelliklerini belirleme aşamasında bulunan ifadeler olumlu yanıtlar alındığı öne sürülebilir. Bu bölümde yer alan 11 ifadeden, 1'i $M < 4,21$ (Kesinlikle Katılıyorum), 10'u ise $M < 3,41$ (Katılıyorum) aralığında bulunmaktadır. S8 (Öğrencilerin yaş ortalamaları belirlenmelidir) olarak kodlanmış ifade, ankete katılanların %45'i tarafından "kesinlikle katılıyorum" olarak işaretlenmiş ve bu bölümde en yüksek ortalamaya sahip ifadedir. Dolayısıyla katılımcılar tarafından bu bölümde en çok önemsenen ifade olmuştur ($M=4,2264$). S16 (Öğrencilerin nerede (ev, iş) öğrendikleri hakkında bilgi edinilmelidir) ise katılımcılar tarafından bu bölümde en

az önemsenen ifade olmuştur (M=3,4314). Ekler bölümünde yer alan Tablo 14' de ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.2.3. Uzaktan eğitim programında içerik oluşturma aşaması

Uzaktan eğitim programının tasarlanmasında içerik oluşturma aşamasında, katılımcıların ankette yer alan ifadelere verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen frekans dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6. Uzaktan eğitim programının tasarlanmasında
içerik oluşturma aşaması frekans tablosu

		N		Mean	SS
		Geçerli	Geçersiz		
S19	Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ölçülmelidir.	53	0	3,6981	,93201
S20	Benzer eğitim programları incelenmelidir.	53	0	4,3962	,59935
S22	E-öğrenme programlarındaki hedef ve çıktılar, programın geleneksel eğitimdeki karşılıkları ile olan benzerlikleri incelenmelidir.	52	1	4,2692	,62983
S23	Öğrencilerin bireysel kazanımlar elde edebileceği, deneyim kazanabileceği etkinlikler planlanmalıdır.	53	0	4,1509	,74411
S24	Öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktiviteler planlanmalıdır. (ödev, alıştırma, deney, vb.)	53	0	4,5849	,49745
S25	Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken bilgi/beceriler belirlenmelidir.	53	0	4,6226	,56249
S26	Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken deneyimler belirlenmelidir.	53	0	4,4717	,57525
S27	Ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyacı olup olmadığı belirlenmelidir.	53	0	4,5660	,50036
S29	Ölçme ve değerlendirme aşamasında, hangi yöntem/yöntemlerin uygulanacağı planlanmalıdır.	53	0	4,6415	,52236
S30	Değerlendirmelerin hangi zaman dilimlerinde uygulanacağı planlanmalıdır.	53	0	4,3019	,69573

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara bakılarak, uzaktan eğitim programının içerik oluşturma aşamasında bulunan ifadeler olumlu yanıtlar alındığı öne sürülebilir. Bu bölümde yer alan 10 ifadeden, 8'i $M < 4,21$ (Kesinlikle Katılıyorum), 2'si ise $M < 3,41$ (Katılıyorum) aralığında bulunmaktadır.

S29 (Ölçme ve değerlendirme aşamasında, hangi yöntem/yöntemlerin uygulanacağı planlanmalıdır) olarak kodlanmış ifade, ankete katılanların %66'sı tarafından "kesinlikle katılıyorum" olarak işaretlenmiş ve bu bölümde en yüksek ortalamaya sahip ifadedir. Dolayısıyla S29 (Ölçme ve değerlendirme aşamasında, hangi yöntem/yöntemlerin uygulanacağı planlanmalıdır) bu bölümde katılımcılar tarafından en çok önemsenen ifade olmuştur ($M=4,6415$). Bu bölümde katılımcılar tarafından en az önemsenen ifade ise S19 (Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ölçülmelidir) olmuştur ($M=3,6981$).

Ayrıca S24 (Öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktiviteler (ödev, alıştırmalar, deney, vb.) planlanmalıdır) ve S27 (Ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyacı olup olmadığı belirlenmelidir) olarak kodlanmış ifadelerde "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", ve "kararsızım" seçenekleri, ankete katılan hiçbir akademisyen tarafından işaretlenmemiştir. Ekler bölümünde yer alan Tablo 15' te ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.2.4. Uzaktan eğitim programının tasarım aşaması

Uzaktan eğitim programının tasarım aşamasında, katılımcıların ankette yer alan ifadelerine verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen frekans dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7. Uzaktan eğitim programının tasarım aşaması frekans tablosu

		N		Mean	SS
		Geçerli	Geçersiz		
S32	Programın yapısı ve süresi belirlenmelidir.	53	0	4,6038	,49379
S33	Program içerisinde mevcut kaynaklar ve kısıtlar belirlenmelidir.	53	0	4,3774	,71324
S34	Uzaktan eğitim programına erişim yolları planlanmalıdır.	53	0	4,4717	,63862
S35	Uzaktan eğitim programının bölüm ve alt bölümleri kategorilendirilmeli ve bu doğrultuda isimlendirilmelidir. (örneğin modüller, üniteler,vb)	52	1	4,4808	,57702
S36	Bireysel farklılık gösteren öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak, eğitim materyali içerisinde olası alternatifler yer almalıdır.	53	0	3,9623	,87623
S38	Öğrencilerin istedikleri zaman programdan çıkış yapabilmeleri sağlanmalıdır.	53	0	4,2075	1,02579
S39	Etkinliklerin ve alıştırmaların gerçekleştirilmesi sırasında, öğrencileri gruplandırma ihtiyacının tespiti yapılmalıdır.	53	0	3,7925	,88488
S40	Kronolojik ya da bağlı sıralama (konular daha önceden öğrenilmiş ise) bulunmalıdır.	53	0	4,1132	,69781
S41	Bölümlendirme zorluk sırasına göre (kolaydan zora) yapılandırılmalıdır.	53	0	3,8113	,92105
S42	Program ekibinin iş yapısı ya da görev tanımı bulunmalıdır.	53	0	4,6038	,53131
S45	Öğrencilerin uygulama yapabilmeleri için gerekli ve kurum tarafından sağlanmayan/ sağlanamayan araçlarda fırsat eşitliği sağlanmalıdır (örneğin, pahalı ve ulaşılması zor cihazlar).	53	0	4,2075	,74314
S46	Çalışma gerektiren bölümlerin uzaktan eğitim programı içerisindeki sınırlılıkları (uygulama alanı, alıştırma ve konu anlatımlarındaki yetersizlikler) öngörülmalıdır.	53	0	4,1698	,64259
S47	Uzaktan eğitim programı mutlaka internet üzerinden yayınlanmalıdır.	53	0	4,1698	,87125
S48	Öğrencilerin sistem ya da platformlara katılabilmeleri için ihtiyaç duyacakları elektronik ortamlar belirlenmelidir.	53	0	4,4340	,57209
S49	Eğitimcilerin sisteme dahil olabilmeleri için ihtiyaç duyacakları teknik gereksinimler belirlenmelidir.	53	0	4,5094	,50469
S50	Teknik gereksinimlerin hali hazırda var olan sistemlere nasıl dahil edileceği belirlenmelidir.	53	0	4,4340	,53742
S51	Gelecekte de sistemin işlerliğini sağlamak adına yaklaşık olarak ne kadar öğrenciye ve eğitime	53	0	4,2642	,59326

	ihtiyaç duyulacağı belirlenmelidir.				
S52	Öğrencilerin ihtiyaç duyacakları ve dağıtım gerektiren yazılımlar varsa, yazılımların dağıtımı planlanmalıdır.	53	0	4,3962	,63062
S53	Öğrencilerin ihtiyaç duyacağı teknik destek(ler) belirlenmelidir.	53	0	4,5849	,53472
S54	Desteğin ne zaman ve nerede sağlanacağı planlanmalıdır.	53	0	4,4906	,57588
S55	Öğrencilerin kabul edilme şartları belirlenmelidir.	53	0	4,4717	,57525
S56	Reklam ve pazarlama stratejileri belirlenmelidir.	53	0	4,1698	,77796
S57	Fiyatlandırma stratejisi ve ödeme koşulları belirlenmelidir.	53	0	4,3019	,77422
S58	Öğrenme materyallerinin güncellemesi yapılmalıdır.	53	0	4,7736	,42252
S59	Öğrencilerin öğrenme materyallerine ve destek hizmetlerine ulaşabilmeleri için birden fazla medya ortamı seçeneği sunulmalıdır.	53	0	4,3208	,80320
S60	Elektronik medya ortamları, eğitim materyalleri ve destek hizmetlerine ulaşmada yeterli olmalıdır.	53	0	4,4906	,57588
S61	Öğrencilere ait tüm masraflar hesaplanmalıdır. (Örneğin, internet erişimi, baskı maliyetleri, seyahat giderleri, ekipman maliyetleri.)	53	0	3,9057	,86077
S62	Materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik sağlanmalıdır.	53	0	4,4717	,50398
S63	Herhangi bir kurumla işbirliği yapıp yapılmayacağı belirlenmelidir. (Örneğin bir ticari kuruluş, vb.)	53	0	4,1132	,75091
S64	Yönetimsel sorumlulukları sağlayabilmek için yapılacak faaliyetler belirlenmelidir. (Bütçe, ekipler, ilerleme - takip ve izleme standartları.)	53	0	4,4906	,60836

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara bakılarak, uzaktan eğitim programının tasarımı aşamasında bulunan ifadelere olumlu yanıtlar alındığı öne sürülebilir. Bu bölümde yer alan 30 ifadeden, 19'u $M < 4,21$ (Kesinlikle Katılıyorum), 11'i ise $M < 3,41$ (Katılıyorum) aralığında bulunmaktadır.

S58 (Öğrenme materyallerinin güncellemesi yapılmalıdır) olarak kodlanmış ifade, ankete katılanların %77'si tarafından "kesinlikle katılıyorum" olarak işaretlenmiş ve bu bölümde en yüksek ortalamaya sahip ifadedir. Dolayısıyla bu bölümde katılımcılar

tarafından en çok önemsenen ifade S58 (Öğrenme materyallerinin güncellemesi yapılmalıdır) olmuştur (M=4,7736). Bu bölümde katılımcılar tarafından en az önemsenen ifade ise S39 (Etkinliklerin ve alıştırmaların gerçekleştirilmesi sırasında, öğrencileri gruplandırma ihtiyacının tespiti yapılmalıdır) olmuştur (M=3,7925).

Ayrıca S32 (Programın yapısı ve süresi belirlenmelidir), S49 (Teknik gereksinimlerin hali hazırda var olan sistemlere nasıl dahil edileceği belirlenmelidir), S58 (Öğrenme materyallerinin güncellemesi yapılmalıdır) ve S62 (Materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik sağlanmalıdır) olarak kodlanmış ifadelerde “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, ve “kararsızım” seçenekleri, ankete katılan hiçbir akademisyen tarafından işaretlenmemiştir. Ekler bölümünde yer alan Tablo 16’ da ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.2.5. Uzaktan eğitim programının geliştirilme aşaması

Uzaktan eğitim programının geliştirilme aşamasında, katılımcıların ankette yer alan ifadelerle verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen frekans dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8. Uzaktan eğitim programının tasarımılanmasında geliştirilme aşaması frekans tablosu

		N		Mean	SS
		Geçerli	Geçersiz		
S66	Var olan materyallerin üzerinde yapılacak değişikliklerle programa uygun hale getirilip getirilemeyeceği saptanmalıdır.	53	0	4,4151	,53472
S67	Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler belirlenmelidir. (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırmalar, testler vb)	53	0	4,4717	,50398
S68	Programda öğrencinin gelişimini izlemede kullanılacak yöntemler belirlenmelidir.	53	0	4,4340	,60477
S69	Materyalin güncellenme sıklığı belirlenmelidir.	53	0	4,0000	,83205
S70	Öğrencilere destek verecek ekibin içerisinde bulunması gereken kişiler belirlenmelidir (Örneğin öğretmenler, rehberler, diğer öğrenciler, iş arkadaşları.)	53	0	4,4151	,60237

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara bakılarak, uzaktan eğitim programının geliştirme aşamasında bulunan ifadelere olumlu yanıtlar alındığı öne sürülebilir. Bu bölümde yer alan 5 ifadeden, 4'ü $M < 4,21$ (Kesinlikle Katılıyorum), 1'i ise $M < 3,41$ (Katılıyorum) aralığında bulunmaktadır.

S67 (Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırmalar, testler vb) belirlenmelidir) olarak kodlanmış ifade, ankete katılanların %47'si tarafından "kesinlikle katılıyorum" olarak işaretlenmiş ve bu bölümde en yüksek ortalamaya sahip ifadedir. Dolayısıyla bu bölümde katılımcılar tarafından en çok önemsenen ifade S67 (Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırmalar, testler vb) belirlenmelidir) olmuştur ($M=4,4717$). Bu bölümde katılımcılar tarafından en az önemsenen ifade ise S69 (Materyalin güncellenme sıklığı belirlenmelidir) olmuştur ($M=4,0000$).

Ayrıca S67 (Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırmalar, testler vb) belirlenmelidir) olarak kodlanmış ifade “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, ve “kararsızım” seçenekleri, ankete katılan hiçbir akademisyen tarafından işaretlenmemiştir. Ekler bölümünde yer alan Tablo 17’ de ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.2.6. Uzaktan eğitim programının pilot aşaması

Uzaktan eğitim programının pilot aşamasında, katılımcıların ankette yer alan ifadelere verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen frekans dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9. Uzaktan eğitim programının tasarlanmasında pilot aşaması frekans tablosu

		N		Mean	SS
		Geçerli	Geçersiz		
S71	Programın denenmesi için pilot öğrenci grubu seçilmelidir.	53	0	4,0566	,88611
S72	Pilot öğrenci grubunun seçiminde dikkate alınacak hususlar belirlenmelidir.	53	0	3,9811	,88775
S73	Deneme süresi için gerçekçi bir zamanlama ölçeği planlanmalıdır.	53	0	4,1698	,80230
S74	Bu süreçte hangi verilerin nasıl toplanacağı ve nasıl analiz edileceği planlanmalıdır.	53	0	4,1887	,76099
S75	Bu süreçten elde edilen geribildirimlerle program güncellenmelidir.	53	0	4,4151	,77046
S76	Öğrenme materyali üzerindeki öğrenci algısı belirlenmelidir.	53	0	4,2830	,68997
S78	Öğrenci başarı oranları ölçülmelidir.	52	1	4,3654	,81719
S79	Öğrencilerin programı tamamlama oranları belirlenmelidir.	53	0	4,2642	,88036
S80	Öğrencilere sunulan destek ve geribildirimlerin kalitesi ölçülmelidir.	53	0	4,4528	,72234

Yukarıdaki tabloda yer alan sonuçlara bakılarak, uzaktan eğitim programının tasarımına hazırlık aşamasında bulunan ifadeler olumlu yanıtlar alındığı öne sürülebilir. Bu bölümde yer alan 9 ifadeden, 5'i $M < 4,21$ (Kesinlikle Katılıyorum), 4'si ise $M < 3,41$ (Katılıyorum) aralığında bulunmaktadır.

S80 (Öğrencilere sunulan destek ve geribildirimlerin kalitesi ölçülmelidir) olarak kodlanmış ifade, ankete katılanların %56'sı tarafından "kesinlikle katılıyorum" olarak işaretlenmiş ve bu bölümde en yüksek ortalamaya sahip ifadedir. Dolayısıyla S80 (Öğrencilere sunulan destek ve geribildirimlerin kalitesi ölçülmelidir) katılımcılar tarafından en çok önemsenen ifade olmuştur (4,4528). Katılımcılar tarafından bu bölümde en az önemsenen ifade ise S72 (Pilot öğrenci grubunun seçiminde dikkate alınacak hususlar belirlenmelidir) olmuştur (3,9811). Ekler bölümünde yer alan Tablo 18' de ilgili bilgiler bulunmaktadır.

3.2.7. Uzaktan eğitim programlarının tasarımındaki tüm aşamaların genel değerlendirmesi

Uzaktan eğitim programının tasarımındaki tüm aşamaların, katılımcıların ankette yer alan ifadelerine verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen frekans dağılımları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 10. Uzaktan eğitim programının tasarımıyla ilgili tüm aşamalarının genel frekans tablosu

	N		Mean	SS
	Geçerli	Geçersiz		
Hazırlık Aşaması	52	1	4,4533	,36747
Öğrenci Özelliklerini Belirleme Aşaması	51	2	3,7487	,70572
İçerik Oluşturma Aşaması	52	1	4,3769	,40806
Tasarım Aşaması	52	1	4,3205	,36540
Geliştirilme Aşaması	53	0	4,3472	,46600
Pilot Aşaması	52	1	4,2308	,67276

Yukarıdaki tabloya göre katılımcılar tarafından en çok önemsenen aşama (M=4,4533) hazırlık aşamasıdır. Bu aşamayı sırasıyla çok küçük farklarla içerik oluşturma aşaması (M=4,3769), geliştirilme aşaması (M=4,3472), tasarım aşaması (M=4,3205) ve pilot aşamasıdır (M=4,2308). Öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşaması (M=3,7487) ise uzaktan eğitim programının tasarımıyla ilgili süreçte en az önemsenen aşama olmuştur.

3.2.8. Uzaktan eğitim programlarının tasarımıyla ilgili

aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması

Ankete katılan 53 yöneticinin 15'i vakıf, 38'i ise devlet üniversitelerinin uzaktan eğitim merkezlerinde görev yapmaktadır. Vakıf ve devlet üniversitelerinde görev yapmakta olan akademisyenlerin ifadelerine verdikleri yanıtlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek amacıyla bağımsız örneklem T-testi yapılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 11. Uzaktan eğitim programının tasarımılanmasındaki tüm aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması genel frekans tablosu

	Devlet / Vakıf	N	Mean	SS
Hazırlık Aşaması	Devlet	38	4,4699	,36822
	Vakıf	14	4,4082	,37528
Öğrenci özelliklerini Belirleme Aşaması	Devlet	38	3,7632	,68277
	Vakıf	13	3,7063	,79699
İçerik Oluşturma Aşaması	Devlet	38	4,3974	,39489
	Vakıf	14	4,3214	,45265
Tasarım Aşaması	Devlet	37	4,3468	,33861
	Vakıf	15	4,2556	,43033
Geliştirilme Aşaması	Devlet	38	4,3263	,41178
	Vakıf	15	4,4000	,59522
Pilot Aşaması	Devlet	37	4,2162	,68391
	Vakıf	15	4,2667	,66640

Vakıf ve devlet üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan akademisyenlerin tercihleri karşılaştırılırken tasarımılanma sürecindeki aşamalar, öncelikle bir bütün olarak ele alınmıştır. Ancak aşamalar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu nedenle de anket içinde yer alan ifadeler tek tek bağımsız örneklem T-testine tabi tutulmuştur. Anket içerisinde değerlendirmeye alınan 72 ifadeden 2'sinde anlamlı farklılık görülmüştür. Farklılığın gözlemlendiği sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

Tablo 12. Uzaktan eğitim programının tasarımıyla ilgili tüm aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması

	Yönetici	N	Ortalama	T değeri	Serbestlik derecesi	Anlamlılık
S8- Öğrencilerin yaş ortalamaları belirlenmelidir.	Devlet	38	4,4211	2,606	51	,012
	Vakıf	15	3,7333	2,134	18,417	,047*
S58- Öğrenme materyallerinin güncellenmesi yapılmalıdır.	Devlet	38	4,8684	2,762	51	,008
	Vakıf	15	4,5333	2,320	19,069	,032*

*p<0.05

Anket içerisinde yer almakta olan iki ifade devlet ve vakıf üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan akademisyenlerin tercihleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu ifadeler S8 (Öğrencilerin yaş ortalamaları belirlenmelidir) ve S58 (Öğrenme materyallerinin güncellenmesi yapılmalıdır) olarak kodlanmıştır.

S8 (Öğrencilerin yaş ortalamaları belirlenmelidir) ifadesini, devlet üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan katılımcıların, vakıf üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan katılımcılara oranla daha fazla önemseydiğini söylemek mümkündür. (p<0.05)

S58 (Öğrenme materyallerinin güncellenmesi yapılmalıdır) maddesinde de benzer bir farklılık bulunmaktadır. Bu ifadeyi de devlet üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan katılımcıların, vakıf üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan katılımcılardan daha fazla önemseydiğini söylemek mümkündür. (p<0.05)

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde çalışma ile elde edilen sonuç ve tartışmalar üzerinde durulmuştur. Son olarak, çalışmadan elde edilen verilerden hareketle uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinde planlamaya ilişkin çeşitli öneriler sunularak çalışma sonlandırılmıştır.

4.1. Sonuç

Uzaktan eğitim bilgisayar ve internet teknolojilerinin ilerlemesiyle birlikte eğitim dünyasında çığır açmıştır. İnsanları zamandan ve mekandan bağımsızlaştırıp, farklı içeriklerde eğitim olanağı sunan bu yöntem literatürde de sıklıkla çalışılmaktadır. Uzaktan eğitim programlarında öğrenen, eğitim sürecini yalnız başına geçirmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitimde, program ile öğrenci arasında bağ oluşması önemlidir.

Uzaktan eğitim sürecinin verimliliği programın planlaması ile doğrudan etkilidir. Ancak literatürde uzaktan eğitim ve planlama ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu alanda standart oluşturma çalışmaları ise genellikle içerik, tasarım ya da eğitim yönetim sistemleri arasında ve son derece sınırlı sayıda gerçekleştirilmiştir. Tasarım sürecinin tüm aşamalarına ilişkin planlama adımlarının oluşturulmasına yönelik bir çalışmaya ise literatürde rastlanmamıştır.

Uzaktan eğitim programlarında sürecin tümüne tanık olan bireyler genellikle yöneticilerdir. Bir programın hazırlık aşamasından, öğrenci seçimine, içeriğin oluşturulmasından, tasarımına, geliştirilmesinden pilot aşamasına kadar ki tüm aşamalarda yer almaktadırlar.

Bu çalışmada amaçlanan uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecine ilişkin temel ölçütleri içeren bir klavuz oluşturmaktır. Bu nedenle literatürde yer alan öğretim tasarımı modelleri incelenmiş, Amerika’da ve Avrupa’da bulunan kurumlar tarafından geliştirilen standartlar irdelenmiş ve bu doğrultuda Roger Roger Lewis ve Quentin Whitlock’un “How to Plan and Manage an E-Learning Programme” başlıklı kitabında yer alan bölümler göz önünde bulundurularak hazırlanan ölçme aracı ile Türkiye’de uzaktan eğitim vermekte olan üniversitelerin, ilgili alandaki yöneticilerinin tercihleri değerlendirilmiş ve araştırma sonuçları aşağıda aşamalar halinde sıralanmıştır.

4.1.1. Uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecine

hazırlık aşaması

Uzaktan eğitim programı oluşturmak isteyen kurumlar, tasarımı sürecine başlamadan önce programın kime, neyi, niçin, nasıl, nerede ve ne zaman öğreteceğine ilişkin kararlar almalıdır. Programın şekillenmesi bu aşamada alınan kararlar doğrultusunda gerçekleşir. Bu nedenle hazırlık aşamasının diğer aşamalardan farklı bir yere sahip olduğu söylenebilir. Ölçek sonuçları değerlendirildiğinde de bu aşama yöneticiler tarafından en çok önem verilen bölüm olarak öne çıkmaktadır.

Bu bölümdeki ifadeler bakıldığında; “Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmelidir” maddesi yöneticilerin en olumlu düşündüğü ifade olmuştur. Bu doğrultuda uzaktan eğitim programının tasarımı sürecine hazırlık aşamasında, öğrencilere verilecek eğitim içeriğinin, programın biçimlenmesindeki en önemli unsur olduğu söylenebilir.

Katılımcıların tümünün katıldığı/kesinlikle katıldığı ve ortalaması en yüksek ikinci madde ise “Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağı belirlenmelidir.” ifadesi olmuştur. Uzaktan eğitim öğrencileri, eğitim sürecini yalnız olarak geçirirler. Bu nedenle sürecin verimliliği, kullanılacak materyallerin ve medya ortamlarının etkililiğine göre farklılık gösterebilir.

Bu aşamada yöneticilerin tamamının “Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmelidir” ve “Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağı belirlenmelidir” ifadelerine katılıyorum/kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretlemesi dikkat çekmektedir.

Yöneticiler bu bölümde içeriğin kategorilendirilmesi; ihtiyaç duyulacak eğitim ve destek öğelerinin belirlenmesi; desteği sağlayacak ekibin oluşturulması ve program içeriğinin öğrencilere hangi sırayla sunulacağına karar verilmesi ile ilgili maddelere de kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin bireysel özelliklerinin belirlenmesi ile kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesine ilişkin ifadelerin ise yöneticiler tarafından diğer maddelere oranla daha az önemsendikleri görülmüştür. Uzaktan eğitim programının genellikle tasarım aşamasında, program içinde kullanılacak öğelerin görsel ve işitsel özellikleri belirlenmektedir. Kendi kendine öğrenen bireyin motivasyonunu belirleyen en önemli unsurlardan biri de eğitim programındaki öğelerin öğrenciye hitap edip etmediğidir. Bu doğrultuda öğrencilerin bireysel özelliklerinin belirlenmesi ve programın tasarımı gerçekleştirilirken bu özelliklere dikkat edilmesi önemlidir. Eğitim programlarında ölçme ve değerlendirme, programın etkililiğinin hangi düzeyde olduğunu gösterir. Bu nedenle eğitimin içeriğine uygun, programı geçerli ve güvenilir bir biçimde ölçecek araçlar ve değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

4.1.2. Uzaktan eğitim programlarının tasarımı sırasında öğrenci özelliklerinin belirlenmesi

Bu bölümde uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinde yer alan, öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşaması ile ilgili ifadeler üzerinde durulmaktadır. Bu aşama ile doğrudan ilişkili olan “Öğrencilerin bireysel özellikleri belirlenmelidir” ifadesi, programın hazırlık aşamasında en az önemsenen ifadelerden biri olmuştur. Ölçme

aracının geneline bakıldığında da bu bölümün, yöneticiler tarafından en az önemsenen aşama olduğu görülmektedir.

Öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşamasında “Öğrencilerin yaş ortalamaları belirlenmelidir” ifadesi bu bölümde yöneticilerin en çok önemsendiği maddedir. Yöneticilerin bu bölümde kesinlikle katıldıklarını ifade ettikleri tek maddedir. Programın tasarımı aşamasında kullanılacak görsel öğelerin seçilmesinde öğrencilerin yaş aralığı önem kazanmaktadır. Ancak yaş gruplarına göre farklı tasarımların gerçekleştirilmesi fazla mümkün olmadığında yaş ortalamalarına ya da yaş gruplarının gösterdiği sıklık oranlarına göre tasarım gerçekleştirilebilir. Özellikle farklı yaş gruplarının yer aldığını programların tasarlanması başka bir araştırma konusu olarak ifade edilebilir. Programın görsel özelliklerinin yanı sıra, içeriğin öğrencilere sunulmasında kullanılan dilin yapısı da öğrencileri motive etmede etkilidir. Motivasyon öğrencilerin düşüncelerini etkileyerek gerçekleşir. Öğrencilerin bireysel özellikleri ve düşünce yapılarının yanında buldukları yaş aralıkları da bu sürece etki eder.

Yöneticiler, öğrencilerin öğrenme motivasyonları; katılacakları programın içeriği doğrultusunda, sahip olmaları beklenen becerileri (örneğin kelime, sayı, grafik ve diyagram kullanma); yatkın oldukları öğrenme yöntemleri; e-öğrenmeye karşı genel tutumları, öğrenme için ayırdıkları zaman; yeni şeyler öğrenme konusundaki istekleri; sahip oldukları meslekler (varsa); ne zaman (gece, çalışma saatleri içinde) öğrendikleri; akademik ve sosyal ilgi alanları hakkında bilgi edinilmesine yönelik maddelere katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Ayrıca “Öğrencilerin nerede (ev, iş) öğrendikleri hakkında bilgi edinilmelidir” ifadesinin yalnızca bu bölümde değil, ölçekte yer alan bütün bölümler içerisinde en az önemsenen ifade olduğu görülmektedir. Gelişen teknolojiler ve bu teknolojilerin daha ulaşılabilir olması; bireylerin internete bağlandıkları her an bilgisayarlar, cep telefonları, tabletler ve benzeri araçlar vasıtasıyla bilgiye her an ulaşabilir durumda olmaları, nerede öğrendikleri sorusunu önemsizleştirmektedir.

4.1.3. Uzaktan eğitim programlarının tasarımılanmasında içerik oluşturma aşaması

Bu bölümde uzaktan eğitim programlarının tasarımılanma sürecinde yer alan, içerik oluşturma aşaması ile ilgili ifadeler üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde toplam 10 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin 8 tanesine yöneticiler “kesinlikle katıldıklarını”, diğer ikisine ise “katıldıklarını” ifade etmişlerdir.

Programın tasarımılanmasına hazırlık aşamasında, kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesine ilişkin ifade en az önemsenen maddelerden biri olsa da, bu aşamada en önemli görülen ifade, “Ölçme ve değerlendirme aşamasında, hangi yöntem/yöntemlerin uygulanacağı planlanmalıdır” ifadesi olmuştur. Öğrencilerin eğitim sürecinde hedeflenen kazanımları edinip edinmediklerini belirleyebilmek için çeşitli ölçme ve değerlendirme yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemler farklı öğrenci gruplarına ya da eğitim içeriklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu yöntemler arasından uygun olanları seçmek son derece önemlidir.

Bu bölümde yöneticilerin tamamının “Öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktiviteler (ödev, alıştırma, deney, vb.) planlanmalıdır” ve “Ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyacı olup olmadığı belirlenmelidir” ifadelerine katılıyorum/kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretlemesi dikkat çekmektedir.

Bu aşamada yöneticiler; program içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken bilgi/becerilerin; öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktivitelerin (ödev, alıştırma, deney, vb.); program ekibinin hizmet içi eğitim ihtiyacının (varsa) ve ekibin sahip olması gereken deneyimlerin belirlenmesi; bunlara ek olarak benzer eğitim programlarının incelenmesi; değerlendirmelerin hangi zaman dilimlerinde yapılacağının planlanması; programdaki hedef ve çıktılarının, programın geleneksel eğitimdeki

karşılıkları ile olan benzerliklerinin incelenmesi ile ilgili maddelere de kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Uzaktan eğitim programlarının tasarımı sırasında içerik oluşturma aşamasında yer alan öğrencilerin bireysel kazanımlar elde edebileceği, deneyim kazanabileceği etkinliklerin planlanması ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ölçülmesi ile ilgili maddelerin bu bölüm içerisinde en az önemsenen ifadeler olduğu görülmektedir. Etkinlikler, öğrencilerin programla olan ilişkilerini güçlendirecek, içeriği kavramalarını olumlu yönde etkileyecek yapıda olmalıdır. Ancak etkinliklerin planlanması, uzaktan eğitim programlarının imkanları dahilinde gerçekleşmektedir. İfadenin diğer maddelerin gerisinde kalmasına bu durum neden olmuş olabilir.

Ayrıca uzaktan eğitim programlarının içeriği genellikle temel düzeyde bilgiler ile başlamaktadır. İçerikler çoğunlukla genel bilgilerden özele doğru öğrencilere aktarılmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri yöneticiler tarafından gerektiği kadar önemsenmiyor olabilir. Bir başka neden olarak da bireyin kendi isteği doğrultusunda seçtiği bölüme karşı hali hazırda ilgi duyduğu ve programa başlamadan önce ön bilgi sahibi olduğu düşünülebilir. Fakat bireylerin hazır bulunuşluk düzeylerinin incelenmesi ve programın bu doğrultuda yapılandırılması; konu ile ilgili bilgi sahibi olmayan bireylerin bocalamalarını engellerken, bilgi sahibi olan bireylerin ise zaman kaybetmeden yeni bilgiler öğrenmeye başlayabilmelerini sağlayacaktır. Tüm öğrencilere fayda sağlayabilecek olan yapı, uzaktan eğitim programlarının temel özelliklerinden olan “kendi hızında öğrenme” ilkesinin kapsamında yer almaktadır. Bu sayede öğrenciler bildikleri konularda zaman kaybetmeden, yeni bilgilerle karşılaşabilirler.

4.1.4. Uzaktan eğitim programlarının tasarım aşaması

Bu bölümde uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinde yer alan, tasarım aşaması ile ilgili ifadeler üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde toplam 30 ifade yer almaktadır. Bu ifadelerin 20'sine yöneticiler “kesinlikle katıldıklarını”, 10' una ise “katıldıklarını” ifade etmişlerdir.

Anketin tamamı incelendiğinde en çok önemsenen ifade “Öğrenme materyallerinin güncellenmesi yapılmalıdır” maddesi olmuştur ve bu bölümde yer almaktadır. Programın içeriğini barındıran materyaller sıklıkla güncellenmelidir. Gerek programın işlevliğini sağlama, gerekse programı daha ileri seviyelere taşıma adına materyallerin güncellenmesi önemlidir. Güncellemeler öğrencilerden alınan geribildirimler doğrultusunda da gerçekleştirilebilir.

Tasarım aşamasında yöneticilerin tamamının “Programın yapısı ve süresi belirlenmelidir”; “Teknik gereksinimlerin hali hazırda var olan sistemlere nasıl dahil edileceği belirlenmelidir”; “Öğrenme materyallerinin güncellenmesi yapılmalıdır” ve “Materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik sağlanmalıdır” ifadelerine katılıyorum/kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretlemesi dikkat çekmektedir.

Ayrıca bu aşamada yöneticilerin kesinlikle katıldıkları ifadeler şunlardır: Öğrenme materyallerinin güncellenmesi; programın yapısı ve süresi; program ekibinin iş yapısı/görev tanımı; öğrencilerin ihtiyaç duyacağı teknik destek/destekler; eğitimcilerin sisteme dahil olabilmeleri için ihtiyaç duyacakları teknik gereksinimler; desteğin ne zaman ve nerede sağlanacağını belirlemek. Bu maddelere ek olarak kullanılacak elektronik medya ortamlarının eğitim materyalleri ve destek hizmetlerine ulaşmadaki yeterliliği; yönetsel sorumlulukları sağlayabilmek için yapılacak faaliyetler (Bütçe, ekipler, ilerleme - takip ve izleme standartları); programın bölüm ve alt bölümlerinin isimlendirilmesi; programına erişim yolları; öğrencilerin kabul edilme şartları; materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik; teknik gereksinimlerin hali hazırda

var olan sistemlere nasıl dahil edileceğini; öğrencilerin sistem ya da platformlara katılabilmek için ihtiyaç duyacakları elektronik ortamlar; öğrencilerin ihtiyaç duyacakları yazılımların dağıtımı; program içerisindeki mevcut kaynak ve kısıtlar; öğrencilerin öğrenme materyallerine ve destek hizmetlerine ulaşabilmeleri için sunulan medya ortamları; fiyatlandırma stratejisi ve ödeme koşulları; gelecekte de sistemin işlerliğini sağlamak için ihtiyaç duyulacak öğrenci ve eğitimci sayısı; öğrencilerin istedikleri zaman programdan çıkış yapabilmesi ile ilgili ifadeler de yöneticiler kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir.

Yöneticilerin katıldıklarını belirttikleri maddeler ise şu şekildedir: Öğrencilerin uygulama yapabilmeleri için gerekli ve kurum tarafından sağlanmayan/sağlanamayan araçlarda fırsat eşitliğinin (örneğin, pahalı ve ulaşılması zor cihazlar) sağlanması; çalışma gerektiren bölümlerin uzaktan eğitim programı içerisindeki sınırlılıklarının (uygulama alanı, alıştırmalar ve konu anlatımlarındaki yetersizlikler) öngörülmesi; programın internet üzerinden yayınlanması; reklam ve pazarlama stratejileri; farklı kurum/kurumlarla (Örneğin bir ticari kuruluş, vb.) işbirliği yapılıp yapılmayacağı; kronolojik ya da bağlı sıralama (konular daha önceden öğrenilmiş ise) kullanımı; bireysel farklılık gösteren öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak, eğitim materyali içerisinde olası alternatiflerin varlığı; öğrencilere ait masrafların (Örneğin, internet erişimi, baskı maliyetleri, seyahat giderleri, ekipman maliyetleri.) hesaplanması; bölümlendirmelerin zorluk sırasına (kolaydan zora) göre yapılandırılmasıdır.

Uzaktan eğitim programlarının tasarım aşamasında yer alan; etkinliklerin ve alıştırmaların gerçekleştirilmesi sırasında, öğrencileri gruplandırma ihtiyacının tespiti ile ilgili maddenin bu bölüm içerisinde en az önemsenen ifade olduğu görülmektedir. Öğrencilerin küçük gruplar halinde gerçekleştirdikleri ekip ödevleri genellikle değerlendirilmekte ve öğrencilerin ders notlarını etkilemektedir. Eğitim sürecini tek başına geçiren öğrencilerin, istekleri doğrultusunda ya da rastlantısal olarak ekipler oluşturmaları farklı tecrübelerin kazanılmasında önemlidir.

4.1.5. Uzaktan eğitim programlarının geliştirilme aşaması

Bu bölüm, diğer aşamalar arasında en az sayıda ifadeye sahip olan bölümdür. Yöneticiler uzaktan eğitim programlarının geliştirilme aşamasında yer alan 5 ifadeden, 4'üne “kesinlikle katıldıklarını” 1'ine ise “katıldıklarını” ifade etmişlerdir.

Geliştirilme aşamasında yöneticilerin tamamının “Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırılmalar, testler vb) belirlenmelidir” ifadesinde katılıyorum/kesinlikle katılıyorum seçeneklerini işaretlemesi dikkat çekmektedir. Bu ifade aynı zamanda bu bölümde içerisinde en önemli görülen maddedir. Eğitim programlarının etkililiğini ölçmek son derece kritik bir süreçtir. Bu süreçte öğrencileri gelişimine katkıda bulunan, programla uyumlu, geçerli ve güvenilir yöntemlerin seçilmesi gerekmektedir.

Ayrıca bu aşamada yöneticiler; programda öğrencinin gelişimini izlemede kullanılacak yöntemlerin belirlenmesi; var olan materyallerin üzerinde yapılacak değişikliklerle programa uygun hale getirilip getirilemeyeceğinin saptanması ve öğrencilere destek verecek ekibin içerisinde bulunacak kişilerin (Örneğin öğretmenler, rehberler, diğer öğrenciler, iş arkadaşları) belirlenmesi ile ilgili ifadelere de kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir.

Uzaktan eğitim programlarının geliştirilme aşamasında yer alan; materyalin güncellenme sıklığının belirlenmesi ile ilgili maddenin bu bölüm içerisinde en az önemsenen ifade olduğu görülmektedir. Bir programın güncellenme sıklığı, programın içeriği doğrultusunda değişkenlik gösterebilir. Bu doğrultuda, yöneticilerin bu maddeyi diğer maddelere oranla daha az önemsemesinin bir başka nedeni de bu ifade ile ilgili genelleme yapmanın daha doğru olacağına inanmaları olabilir.

4.1.6. Uzaktan eğitim programlarının pilot aşaması

Yöneticiler uzaktan eğitim programlarının pilot aşamasında yer alan 9 ifadeden, 5'ine “kesinlikle katıldıklarını” 4'üne ise “katıldıklarını” ifade etmişlerdir.

Bu aşamada en önemli görülen madde, “Öğrencilere sunulan destek ve geribildirimlerin kalitesi ölçülmelidir” ifadesidir. Bir uzaktan eğitim programının gerek ulusal gerekse uluslar arası alanda başarılı olabilmesi için her aşamada kaliteli bir yapı sergilemesi gerekmektedir.

Yöneticiler; bu süreçten elde edilen geribildirimlerle programı güncellenmesi; öğrenci başarı oranlarının ölçülmesi; öğrenme materyali üzerindeki öğrenci algısının ve öğrencilerin programı tamamlama oranlarının belirlenmesi ile ilgili ifadelere de “kesinlikle katıldıklarını” belirtmişlerdir.

Ayrıca yöneticiler, uzaktan eğitim programlarının pilot aşamasında program içerisindeki verilerin nasıl toplanacağını ve nasıl analiz edileceğinin planlanması; deneme süresi için gerçekçi bir zamanlama ölçeğinin planlanması ve programın denenmesi için pilot öğrenci grubu seçilmesine yönelik maddelere de “katıldıklarını” ifade etmişlerdir.

Pilot aşamasında yer alan ve pilot öğrenci grubunun seçiminde dikkate alınacak hususların belirlenmesi ile ilgili maddenin bu bölüm içerisinde en az önemsenen ifade olduğu görülmektedir. Programların denenmesi sürecinde seçilen öğrenci grupları, programın içeriği doğrultusunda farklılaşabilmektedir ve programla ilgili sağlıklı geri bildirimler elde edebilmek için pilot öğrenci grupları dikkatle seçilmelidir. Ancak bu madde yöneticiler tarafından bu bölümde en az önemsenen madde olmuştur.

4.1.7. Uzaktan eğitim programlarının tasarımındaki tüm aşamaların genel değerlendirmesi

Uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecine genel olarak bakıldığında, yöneticilerin en çok önem verdiği aşamanın hazırlık aşaması olduğu görülmektedir. Bu aşamayı takip eden diğer aşamalar ise içerik oluşturma, geliştirilme, tasarım ve pilot aşamasıdır. Bu aşamalar arasında en az önemsenen aşama ise öğrenci özelliklerinin belirlenmesi olmuştur.

Bir uzaktan eğitim programı oluşturulurken öncelikle; ne öğrettiği, kime öğrettiği; neyi öğrettiği; nasıl öğrettiği; ne zaman öğrettiği ve nerede öğrettiği ile ilgili bir plan hazırlamalıdır. Hazırlık aşaması bu sürecin bir bütün olarak ele alındığı ve programın en temel özelliklerinin belirlendiği zamanı kapsamaktadır.

Yöneticiler ikinci önemli aşama olarak programın ne öğrettiği sorunu temel alan, içerik oluşturma aşamasını tercih etmişlerdir. Daha sonra programın nasıl geliştirileceği üzerinde duran geliştirilme aşaması ile programın görsel, işitsel ve eğitsel özelliklerinin belirlendiği tasarım aşamasını seçmişlerdir.

En az önemsenen aşamalar ise programın işlerliğinin tecrübe edildiği pilot aşaması ve öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşamalarıdır. Pilot aşaması programın teknik ya da içerik olarak zayıf yanlarını ortaya çıkarması ve programın bu yönlerinin iyileştirilmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde kendi kendine öğrenen birey için motivasyon çok büyük öneme sahiptir. Bu motivasyonun sağlanabilmesi için hedef kitlenin belirlenmesi, öğrenciler hakkında bilgi edinilmesi gereklidir.

4.1.8. Uzaktan eğitim programlarının tasarımılanma aşamalarında devlet ve vakıf üniversitelerinin karşılaştırılması

Uzaktan eğitim programlarının tasarımılanma sürecinde yer alan aşamalara bir bütün olarak bakıldığında, vakıf ve devlet üniversitelerinde yöneticilik yapmakta olan akademisyenlerin tercihleri arasında anlamlı bir farka rastlanmamaktadır. Bu doğrultuda ölçme aracında yer alan ifadeler tek tek incelenmiş ve iki ifade de anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır.

Devlet üniversitelerinde görev yapmakta olan yöneticiler öğrencilerin yaş ortalamalarının belirlenmesi ve öğrenme materyallerinin güncellenmesinin yapılması ile ilgili ifadeleri, vakıf üniversitesindeki yöneticilere göre anlamlı bir şekilde daha çok önemsemektedir. Öğrencilerin yaş ortalamaları, programın tasarım özelliklerini belirlerken dikkate alınmalıdır. Eğitim programı özellikle belli bir yaş aralığını hedef kitle olarak belirlemişse, tasarım özelliklerini de bu doğrultuda biçimlendirmelidir. Materyallerin güncellenmesi ise uzaktan eğitim programlarının işlerliğinin sağlanması ve ileriye taşınması adına yapılan en önemli adımlardandır.

4.2. Tartışma

Bu çalışmada uzaktan eğitim programlarının tasarımılanması sürecinin genelinde, kalite ve verimi arttırmak amacıyla bazı ölçütler belirlenmeye çalışılmıştır. Literatürdeki verilerin dikkatli bir biçimde taranması sonucu geliştirilen ölçme aracı, Türkiye'deki üniversitelerin uzaktan eğitim merkezlerinde yöneticilik yapmakta olan akademisyenlere uygulanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre ölçme aracı içerisinde bulunan 80 ifadenin, 72 tanesi değerlendirilmiş ve bu 72 maddenin tümü yöneticiler tarafından katılıyorum/kesinlikle

katılıyorum olarak tercih edilmiştir. Özellikle 9 ifadede ankete katılan yöneticilerinin tümü tarafında yalnızca katılıyorum/kesinlikle katılıyorum seçeneklerinin işaretlenmesi dikkat çekmektedir. Bu ifadeler ölçme aracında yer aldıkları sıraya göre;

- Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmeli,
 - Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağı belirlenmeli,
 - Öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktiviteler (ödev, alıştırma, deney, vb.) planlanmalı,
 - Ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyacı olup olmadığı belirlenmeli,
 - Programın yapısı ve süresi belirlenmeli,
 - Eğitimcilerin sisteme dahil olabilmeleri için ihtiyaç duyacakları teknik gereksinimler belirlenmeli,
 - Materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik sağlanmalı,
 - Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırmalar, testler vb.) belirlenmeli
- şeklinde sıralanmıştır.

Son yıllarda uzaktan eğitim yönteminin hızla yükselmesinin pek çok sebebi bulunmaktadır. Bilgi toplumlarında birey kendini sürekli geliştirme ihtiyacı duymakta, yaşam boyu öğrenme anlayışını benimsemektedir. Zaman ve mekan kısıtlamasını ortadan kaldıran uzaktan eğitim yöntemi, gelişen teknolojilerle birlikte bu alanda çığır açmıştır. Ancak kendi kendine öğrenen bireyin sağlıklı bir eğitim süreci geçirebilmesi, katıldığı eğitim programının verimliliği ve işlerliği ile bağlantılıdır. Türkiye uzaktan eğitim alanında dünyadaki sayılı merkezlerden biridir. Ancak kalite söz konusu olduğunda belli ölçütlerin ortaya konması ve çalışmaların bu doğrultuda

yapılandırılması gerekmektedir. Literatüre bakıldığında ise, sürece yönelik bir planlama çalışmasına rastlanmamıştır.

Bu çalışma hızla artmakta ve gelişmekte olan uzaktan eğitim merkezlerinin, program oluştururken kılavuz olarak yararlanabileceği nitelikte hazırlanmaya çalışılmıştır. Kılavuzda yer alan ifadeler, tüm uzaktan eğitim programlarının ortak noktaları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada hedef alınan olmazsa olmaz denilebilecek noktaları ön plana çıkartmaktır. Ancak bu programları öne çıkaran asıl özelliklerin, o programın kendine özgü ve kendi içeriği doğrultusunda ortaya çıkarılabileceği unutulmamalıdır.

4.3. Öneriler

Bu bölümde çalışmanın literatür ve uygulama bölümlerinden elde edilen veriler ışığında uzaktan eğitim programlarının tasarımı sürecinde planlamaya yönelik bir dizi öneride bulunulmuştur.

Bu çalışma oluşturulan ölçme aracı Türkiye’ de aktif olarak görev yapmakta olan 80 yöneticinin, 53’ ü tarafından değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda sonuçların genellenebildiğini söylemek mümkün değildir. Ancak çalışmaya katılan yöneticilerin tamamının alan uzmanı olduğu düşünüldüğünde elde edilen sonuçların önemini vurgulamak gerekmektedir.

Betimsel olarak hazırlanan ve bu alanda yöneticilere uygulanan bu çalışma, ileride sisteme yönelik olarak yapılacak uygulama ve benzeri çalışmalara ışık tutacak nitelikte hazırlanmaya çalışılmıştır.

Uzaktan eğitim alanında yapılmakta olan çalışmalar giderek artmaktadır. Pek çok üniversite uzaktan eğitim ve yaşam boyu öğrenme merkezleri kurmaktadır. Bu merkezlerin oluşturulması ve geliştirilmesi sürecinde dünya literatüründe kabul görmüş özelliklerin göz önüne alınması verimi ve kaliteyi artırma da kolaylık sağlayabilir. Tabi bu özelliklerin değerlendirilmesinde, kültürel değerlerin de göz önüne alınması önerilmektedir.

Bu çalışmanın en önemli önerisi ise çalışmanın ekler bölümünde yer almakta olan “UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI SÜRECİ KONTROL LİSTESİ”dir. Bu liste hazırlanan ölçme aracında yer alan aşamalar içerisinde, yöneticiler tarafından en fazla tercih edilen ifadelerin daha az tercih edilenlere göre sıralanması şeklinde oluşturulmuştur.

Ekler Listesi

Ek 1. Uzaktan Eğitim Programı Yöneticilerine Uygulanan Ölçme Aracı	73
Ek 2. Uzaktan Eğitim Programının Tasarımlanması Aşamalarının Analizinden Elde Edilen Diğer Bulgular	78
Ek 3. Uzaktan Eğitim Programlarının Tasarımlanması Süreci Kontrol Listesi	82

Ek 1. Uzaktan Eğitim Programı Yöneticilerine Uygulanan Ölçme Aracı

Değerli Uzaktan Eğitim Programları Yöneticisi,

Bu anket Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Melis Pınar Odacıoğlu tarafından “Uzaktan Eğitimin Tasarımına Sürecinde Kalite ve Standardizasyon” başlıklı yüksek lisans tez çalışması doğrultusunda hazırlanmıştır. Anket 80 ifadeden oluşmaktadır. Ankette vermiş olduğunuz bilgiler kesinlikle saklı tutulacak ve paylaşılmayacaktır. Bu doğrultuda, aşağıdaki ifadeleri değerlendirirken kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneklerinden sizin için uygun olanı işaretleyebilirsiniz.

İlgi ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Melis Pınar Odacıoğlu

		kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum
E –öğrenme programını tasarlamaya başlamadan önce,						
1.	Öğrencilerin bireysel özellikleri belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
2.	Öğrencilerin neler öğreneceği belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
3.	E-öğrenme programı içeriğinin nasıl sıralanacağı belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
4.	Uzaktan eğitim programında bulunacak içeriğin kategorilere nasıl ayrılacağı belirlenmelidir. (örneğin üniteler, modüller, bölümler, vb)	()	()	()	()	()
5.	Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağı belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
6.	Kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemleri belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
7.	Öğrencilerin hangi eğitim ve destek öğelerine ihtiyaç duyacakları; bu ihtiyaçların kimler tarafından, nasıl sağlanacağı belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
Öğrenci özelliklerinin değerlendirilme aşamasında,						
8.	Öğrencilerin yaş ortalamaları belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
9.	Öğrencilerin yeni şeyler öğrenme konusundaki istekleri ölçülmelidir.	()	()	()	()	()
10.	Öğrencilerin katılacakları programın içeriği doğrultusunda, sahip olmaları beklenen becerileri ölçülmelidir. (örneğin kelime, sayı, grafik ve diyagram kullanma)	()	()	()	()	()
11.	Öğrencilerin yatkın oldukları öğrenme yöntemleri belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
12.	Öğrencilerin e-öğrenmeye karşı tutumları ölçülmelidir.	()	()	()	()	()
13.	Öğrencilerin öğrenme motivasyonları belirlenmelidir.	()	()	()	()	()

14.	Öğrencilerin (varsa) meslekleriyle ilgili bilgi edinilmelidir.	()	()	()	()	()
15.	Öğrencilerin akademik ve sosyal ilgi alanları hakkında bilgi edinilmelidir.	()	()	()	()	()
16.	Öğrencilerin nerede (ev, iş) öğrendikleri hakkında bilgi edinilmelidir.	()	()	()	()	()
17.	Öğrencilerin ne zaman öğrendikleri (gece, çalışma saatleri içinde) hakkında bilgi edinilmelidir.	()	()	()	()	()
18.	Öğrencilerin öğrenme için ne kadar zaman ayırdıkları hakkında bilgi edinilmelidir.	()	()	()	()	()
İçerik oluşturma aşamasında,						
19.	Öğrencilerin uzaktan eğitim programının içeriğine ilişkin hazır bulunuşluk düzeyleri ölçülmelidir.	()	()	()	()	()
20.	Benzer eğitim programları incelenmelidir.	()	()	()	()	()
21.	Meslektaş ve işverenlerle beyin fırtınası yapılmalıdır.	()	()	()	()	()
22.	E-öğrenme programlarındaki hedef ve çıktılar, programın geleneksel eğitimdeki karşılıkları ile olan benzerlikleri incelenmelidir.	()	()	()	()	()
23.	Öğrencilerin bireysel kazanımlar elde edebileceği, deneyim kazanabileceği etkinlikler planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
24.	Öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktiviteler planlanmalıdır. (ödev, alıştırma, deney, vb.)	()	()	()	()	()
25.	Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken bilgi/beceriler belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
26.	Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken deneyimler belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
27.	Ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyacı olup olmadığı belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
28.	Eğitmcilerin çalışması ya da özel çalışma alanlarının oluşturulması için fiziki alan oluşturulmalıdır.	()	()	()	()	()
29.	Ölçme ve değerlendirme aşamasında, hangi yöntem/yöntemlerin uygulanacağı planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
30.	Değerlendirmelerin hangi zaman dilimlerinde uygulanacağı planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
31.	Değerlendirmelerin kim veya kimler tarafından yapılacağı planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
Programın tasarım aşamasında,						
32.	Programın yapısı ve süresi belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
33.	Program içerisinde mevcut kaynaklar ve kısıtlar belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
34.	Uzaktan eğitim programına erişim yolları planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
35.	Uzaktan eğitim programının bölüm ve alt bölümleri kategorilendirilmeli ve bu doğrultuda isimlendirilmelidir. (örneğin modüller, üniteler,vb)	()	()	()	()	()
36.	Bireysel farklılık gösteren öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak, eğitim materyali içerisinde olası alternatifler yer	()	()	()	()	()

	almalıdır.					
37.	Öğrencilerin istedikleri zaman programa katılabilmeleri sağlanmalıdır.	()	()	()	()	()
38.	Öğrencilerin istedikleri zaman programdan çıkış yapabilmeleri sağlanmalıdır.	()	()	()	()	()
39.	Etkinliklerin ve alıştırmaların gerçekleştirilmesi sırasında, öğrencileri gruplandırma ihtiyacının tespiti yapılmalıdır.	()	()	()	()	()
40.	Kronolojik ya da bağlı sıralama (konular daha önceden öğrenilmiş ise) bulunmalıdır.	()	()	()	()	()
41.	Bölümlendirme zorluk sırasına göre (kolaydan zora) yapılandırılmalıdır.	()	()	()	()	()
42.	Program ekibinin iş yapısı ya da görev tanımı bulunmalıdır.	()	()	()	()	()
43.	Programın geliştirilme süresi planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
44.	Yönetimde çelişkili kararlar/uygulamalar bulunmamalıdır.	()	()	()	()	()
45.	Öğrencilerin uygulama yapabilmeleri için gerekli ve kurum tarafından sağlanmayan/ sağlanamayan araçlarda fırsat eşitliği sağlanmalıdır (örneğin, pahalı ve ulaşılması zor cihazlar).	()	()	()	()	()
46.	Çalışma gerektiren bölümlerin uzaktan eğitim programı içerisindeki sınırlılıkları (uygulama alanı, alıştırma ve konu anlatımlarındaki yetersizlikler) öngörülmelidir.	()	()	()	()	()
47.	Uzaktan eğitim programı mutlaka internet üzerinden yayınlanmalıdır.	()	()	()	()	()
48.	Öğrencilerin sistem ya da platformlara katılabilmeleri için ihtiyaç duyacakları elektronik ortamlar belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
49.	Eğitmcilerin sisteme dahil olabilmeleri için ihtiyaç duyacakları teknik gereksinimler belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
50.	Teknik gereksinimlerin hali hazırda var olan sistemlere nasıl dahil edileceği belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
51.	Gelecekte de sistemin işlerliğini sağlamak adına yaklaşık olarak ne kadar öğrenciye ve eğitime ihtiyacı duyulacağı belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
52.	Öğrencilerin ihtiyaç duyacakları ve dağıtım gerektiren yazılımlar varsa, yazılımların dağıtımını planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
53.	Öğrencilerin ihtiyaç duyacağı teknik destek(ler) belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
54.	Desteğin ne zaman ve nerede sağlanacağı planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
55.	Öğrencilerin kabul edilme şartları belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
56.	Reklam ve pazarlama stratejileri belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
57.	Fiyatlandırma stratejisi ve ödeme koşulları belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
58.	Öğrenme materyallerinin güncellemesi yapılmalıdır.	()	()	()	()	()
59.	Öğrencilerin öğrenme materyallerine ve destek hizmetlerine ulaşabilmeleri için birden fazla medya ortamı seçeneği sunulmalıdır.	()	()	()	()	()
60.	Elektronik medya ortamları, eğitim materyalleri ve destek	()	()	()	()	()

	hizmetlerine ulaşmada yeterli olmalıdır.					
61.	Öğrencilere ait tüm masraflar hesaplanmalıdır. (Örneğin, internet erişimi, baskı maliyetleri, seyahat giderleri, ekipman maliyetleri.)	()	()	()	()	()
62.	Materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik sağlanmalıdır.	()	()	()	()	()
63.	Herhangi bir kurumla işbirliği yapılıp yapılmayacağı belirlenmelidir. (Örneğin bir ticari kuruluş, vb.)	()	()	()	()	()
64.	Yönetimsel sorumlulukları sağlayabilmek için yapılacak faaliyetler belirlenmelidir. (Bütçe, ekipler, ilerleme - takip ve izleme standartları.)	()	()	()	()	()
Programın geliştirilmesi aşamasında,						
65.	Öğrenme materyallerinin içerikleri ile ilgili kriterler belirlenmelidir. (örneğin teknik, pedagojik, vb)	()	()	()	()	()
66.	Var olan materyallerin üzerinde yapılacak değişikliklerle programa uygun hale getirilip getirilemeyeceği saptanmalıdır.	()	()	()	()	()
67.	Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemler belirlenmelidir. (örneğin ekip çalışmaları, projeler, alıştırmalar, testler vb)	()	()	()	()	()
68.	Programda öğrencinin gelişimini izlemede kullanılacak yöntemler belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
69.	Materyalin güncellenme sıklığı belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
70.	Öğrencilere destek verecek ekibin içerisinde bulunması gereken kişiler belirlenmelidir (Örneğin öğretmenler, rehberler, diğer öğrenciler, iş arkadaşları.)	()	()	()	()	()
Pilot aşamasında,						
71.	Programın denemesi için pilot öğrenci grubu seçilmelidir.	()	()	()	()	()
72.	Pilot öğrenci grubunun seçiminde dikkate alınacak hususlar belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
73.	Deneme süresi için gerçekçi bir zamanlama ölçeği planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
74.	Bu süreçte hangi verilerin nasıl toplanacağı ve nasıl analiz edileceği planlanmalıdır.	()	()	()	()	()
75.	Bu süreçten elde edilen geribildirimlerle program güncellenmelidir.	()	()	()	()	()
76.	Öğrenme materyali üzerindeki öğrenci algısı belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
77.	Öğrencilerin farklı modüller üzerinde geçirdikleri zaman dilimleri hesaplanmalıdır.	()	()	()	()	()
78.	Öğrenci başarı oranları ölçülmelidir.	()	()	()	()	()
79.	Öğrencilerin programı tamamlama oranları belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
80.	Öğrencilere sunulan destek ve geribildirimlerin kalitesi ölçülmelidir.	()	()	()	()	()

**Ek 2. Uzaktan Eğitim Programının Tasarımlanması Aşamalarının
Analizinden Elde Edilen Diğer Bulgular**

Tablo 13. Uzaktan eğitim programı tasarımı hazırlık aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları

Madde	N	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)	Missing	M	SD
S1	53	1,9	9,4	11,3	49,1	28,3	0	3,9245	,97762
S2	53	0	0	0	24,5	75,5	0	4,7547	,43437
S3	53	0	0	3,8	30,2	66,0	0	4,6226	,56249
S4	53	0	0	1,9	26,4	71,7	0	4,6981	,50326
S5	53	0	0	0	28,3	71,7	0	4,7170	,45478
S6	53	0	17,0	17,0	35,8	30,2	0	3,7925	1,06263
S7	52	0	0	3,8	24,5	69,8	1,9	4,6731	,55026

Tablo 14. Uzaktan eğitim programının tasarımı sırasında öğrenci özelliklerinin belirlenmesi aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları

Madde	N	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)	Missing	M	SD
S8	53	1,9	3,8	9,4	39,6	45,3	0	4,2264	,91234
S9	53	0	11,3	20,8	58,5	9,4	0	3,6604	,80726
S10	53	0	13,2	9,4	54,7	22,6	0	3,8679	,92065
S11	53	0	9,4	15,1	54,7	20,8	0	3,8679	,85570
S12	53	0	11,3	17,0	45,3	26,4	0	3,8679	,94131
S13	53	0	9,4	20,8	41,5	28,3	0	3,8868	,93357
S14	53	1,9	15,1	30,2	34,0	18,9	0	3,5283	1,03038
S15	53	1,9	17,0	28,3	37,7	15,1	0	3,4717	1,01154
S16	51	1,9	24,5	18,9	32,1	18,9	3,8	3,4314	1,13587
S17	53	3,8	20,8	15,1	39,6	20,8	0	3,5283	1,15365
S18	53	0	13,2	15,1	47,2	24,5	0	3,8302	,95547

Tablo 15. Uzaktan eğitim programının tasarımı sırasında içerik oluşturma aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları

Madde	N	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)	Missing	M	SD
S19	53	0	13,2	22,6	45,3	18,9	0	3,6981	,93201
S20	53	0	0	5,7	49,1	45,3	0	4,3962	,59935
S22	52	0	0	9,4	52,8	35,8	1	4,2692	,62983
S23	53	0	1,9	15,1	49,1	34,0	0	4,1509	,74411
S24	53	0	0	0	41,5	58,5	0	4,5849	,49745
S25	53	0	0	3,8	30,2	66,0	0	4,6226	,56249
S26	53	0	0	3,8	45,3	50,9	0	4,4717	,57525
S27	53	0	0	0	43,4	56,6	0	4,5660	,50036
S29	53	0	0	1,9	32,1	66,0	0	4,6415	,52236
S30	53	0	1,9	7,5	49,1	41,5	0	4,3019	,69573

Tablo 16. Uzaktan eğitim programının tasarım aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları

Madde	N	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)	Missing	M	SD
S32	53	0	0	0	39,6	60,4	0	4,6038	,49379
S33	53	0	1,9	7,5	41,5	49,1	0	4,3774	,71324
S34	53	0	1,9	1,9	43,4	52,8	0	4,4717	,63862
S35	52	0	0	3,8	43,4	50,9	1	4,4808	,57702
S36	53	0	7,5	17,0	47,2	28,3	0	3,9623	,87623
S38	53	1,9	7,5	9,4	30,2	50,9	0	4,2075	1,02579
S39	53	1,9	5,7	22,6	50,9	18,9	0	3,7925	,88488
S40	53	0	1,9	13,2	56,6	28,3	0	4,1132	,69781
S41	53	0	11,3	18,9	47,2	22,6	0	3,8113	,92105
S42	53	0	0	1,9	35,8	62,3	0	4,6038	,53131
S45	53	0	3,8	7,5	52,8	35,8	0	4,2075	,74314
S46	53	0	0	13,2	56,6	30,2	0	4,1698	,64259
S47	52	1,9	1,9	13,2	43,4	39,6	0	4,1698	,87125
S48	53	0	0	3,8	49,1	47,2	0	4,4340	,57209
S49	53	0	0	0	49,1	50,9	0	4,5094	,50469
S50	53	0	0	1,9	52,8	45,3	0	4,4340	,53742
S51	53	0	0	7,5	58,5	34,0	0	4,2642	,59326
S52	53	0	1,9	1,9	50,9	45,3	0	4,3962	,63062
S53	53	0	0	1,9	37,7	60,4	0	4,5849	,53472
S54	53	0	0	3,8	43,4	52,8	0	4,4906	,57588
S55	53	0	0	3,8	45,3	50,9	0	4,4717	,57525
S56	53	0	3,8	11,3	49,1	35,8	0	4,1698	,77796
S57	52	0	3,8	7,5	43,4	45,3	0	4,3019	,77422
S58	53	0	0	0	22,6	77,4	0	4,7736	,42252
S59	53	0	3,8	9,4	37,7	49,1	0	4,3208	,80320
S60	53	0	0	3,8	43,4	52,8	0	4,4906	,57588
S61	53	0	5,7	24,5	43,4	26,4	0	3,9057	,86077
S62	53	0	0	0	52,8	47,2	0	4,4717	,50398
S63	53	0	3,8	11,3	54,7	30,2	0	4,1132	,75091
S64	53	0	0	5,7	39,6	54,7	0	4,4906	,60836

Tablo 17. Uzaktan eğitim programının tasarımı sırasında geliştirilme aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları

Madde	N	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)	Missing	M	SD
S66	53	0	0	1,9	54,7	43,4	0	4,4151	,53472
S67	53	0	0	0	52,8	47,2	0	4,4717	,50398
S68	53	0	0	5,7	45,3	49,1	0	4,4340	,60477
S69	53	0	5,7	17,0	49,1	28,3	0	4,0000	,83205
S70	53	0	0	5,7	47,2	47,2	0	4,4151	,60237

Tablo 18. Uzaktan eğitim programının tasarımı sırasında pilot aşamasındaki ifadelerin frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma puanları

Madde	N	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)	Missing	M	SD
S71	53	0	9,4	7,5	50,9	32,1	0	4,0566	,88611
S72	53	0	9,4	11,3	50,9	28,3	0	3,9811	,88775
S73	53	0	5,7	7,5	50,9	35,8	0	4,1698	,80230
S74	53	0	3,8	9,4	50,9	35,8	0	4,1887	,76099
S75	53	0	3,8	5,7	35,8	54,7	0	4,4151	,77046
S76	53	0	1,9	7,5	50,9	39,6	0	4,2830	,68997
S78	52	0	3,8	9,4	32,1	52,8	1	4,3654	,81719
S79	53	0	5,7	11,3	34,0	49,1	0	4,2642	,88036
S80	53	0	1,9	7,5	34,0	56,6	0	4,4528	,72234

Ek 3. Uzaktan Eğitim Programlarının Tasarımlanması Süreci Kontrol Listesi

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

1. AŞAMA: PROGRAMIN TASARIMINA HAZIRLIK

	EVET	HAYIR
* Öğrencilerin neler öğreneceğini belirlediniz mi?	☐	☐
* Hangi öğrenme materyallerine ve medya ortamlarına ihtiyaç duyulacağını belirlediniz mi?	☐	☐
* Uzaktan eğitim programında bulunacak içeriğin kategorilere nasıl ayrılacağını (örneğin üniteler, modüller, bölümler, vb) belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin hangi eğitim ve destek öğelerine ihtiyaç duyacakları; bu ihtiyaçların kimler tarafından, nasıl sağlanacağını belirlediniz mi?	☐	☐
* E-öğrenme programı içeriğinin nasıl sıralanacağını belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin bireysel özelliklerini belirlediniz mi?	☐	☐
* Kullanılacak ölçme ve değerlendirme yöntemlerini belirlediniz mi?	☐	☐

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

2. AŞAMA: ÖĞRENCİ ÖZELLİKLERİNİ BELİRLEME

	EVET	HAYIR
* Öğrencilerin yaş ortalamalarını belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin öğrenme motivasyonlarını belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin katılacakları programın içeriği doğrultusunda, sahip olmaları beklenen becerilerini (örneğin kelime, sayı, grafik ve diyagram kullanma) ölçtünüz mü?	☐	☐
* Öğrencilerin yatkın oldukları öğrenme yöntemlerini belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin e-öğrenmeye karşı tutumlarını ölçtünüz mü?	☐	☐
* Öğrencilerin öğrenme için ne kadar zaman ayırdıkları hakkında bilgi edindiniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin yeni şeyler öğrenme konusundaki isteklerini ölçtünüz mü?	☐	☐
* Öğrencilerin (varsa) meslekleriyle ilgili bilgi edindiniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin ne zaman öğrendikleri (gece, çalışma saatleri içinde) hakkında bilgi edindiniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin akademik ve sosyal ilgi alanları hakkında bilgi edindiniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin nerede (ev, iş) öğrendikleri hakkında bilgi edindiniz mi?	☐	☐

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI

SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

3. AŞAMA: İÇERİK OLUŞTURMA

	EVET	HAYIR
* Ölçme ve değerlendirme aşamasında, hangi yöntem/yöntemlerin uygulanacağını planladınız mı?	☐	☐
* Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken bilgi/becerileri belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencinin program içerisinde yapması gereken aktiviteleri (ödev, alıştırmalar, deney, vb.) planladınız mı?	☐	☐
* Ekip üyelerinin herhangi bir eğitim sürecinden geçirilmeye ihtiyacı olup olmadığını belirlediniz mi?	☐	☐
* Uzaktan eğitim programının içeriğini oluşturan ekibin sahip olması gereken deneyimlerin neler olduğunu belirlediniz mi?	☐	☐
* Benzer eğitim programlarını incelediniz mi?	☐	☐
* Değerlendirmelerin hangi zaman dilimlerinde uygulanacağını planladınız mı?	☐	☐
* E-öğrenme programlarındaki hedef ve çıktılar, programın geleneksel eğitimdeki karşılıkları ile olan benzerliklerini incelediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin bireysel kazanımlar elde edebileceği, deneyim kazanabileceği etkinlikleri planladınız mı?	☐	☐
* Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini ölçtünüz mü?	☐	☐

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI

SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

4. AŞAMA: PROGRAMI TASARLAMA

	EVET	HAYIR
* Öğrenme materyallerinin güncellemesini yaptınız mı?	☐	☐
* Programın yapısını ve süresini belirlediniz mi?	☐	☐
* Program ekibinin iş yapısı ya da görev tanımı bulunuyor mu?	☐	☐
* Öğrencilerin ihtiyaç duyacağı teknik desteği(leri) belirlediniz mi?	☐	☐
* Eğitimcilerin sisteme dahil olabilmeleri için ihtiyaç duyacakları teknik gereksinimleri belirlediniz mi?	☐	☐
* Desteğin ne zaman ve nerede sağlanacağını planladınız mı?	☐	☐
* Elektronik medya ortamları, eğitim materyalleri ve destek hizmetlerine ulaşmada yeterli mi?	☐	☐
* Yönetimsel sorumlulukları sağlayabilmek için yapılacak faaliyetleri (Bütçe, ekipler, ilerleme - takip ve izleme standartları) belirlediniz mi?	☐	☐
* Uzaktan eğitim programının bölüm ve alt bölümleri kategorilendirip, bu doğrultuda (örneğin modüller, üniteler,vb) isimlendirdiniz mi?	☐	☐
* Uzaktan eğitim programına erişim yollarını planladınız mı?	☐	☐
* Öğrencilerin kabul edilme şartlarını belirlediniz mi?	☐	☐
* Materyal dağıtımında güvenilirlik, esneklik ve etkileşimlilik sağlıyor musunuz?	☐	☐

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI

SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

4. AŞAMA: PROGRAMI TASARLAMA 2

	EVET	HAYIR
* Teknik gereksinimlerin hali hazırda var olan sistemlere nasıl dahil edileceğini belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin sistem ya da platformlara katılabilmeleri için ihtiyaç duyacakları elektronik ortamları belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin ihtiyaç duyacakları ve dağıtım gerektiren yazılımlar varsa, yazılımların dağıtımını planladınız mı?	☐	☐
* Program içerisinde mevcut kaynakları ve kısıtları belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin öğrenme materyallerine ve destek hizmetlerine ulaşabilmeleri için birden fazla medya ortamı seçeneği sunuluyor mu?	☐	☐
* Fiyatlandırma stratejisini ve ödeme koşullarını belirlediniz mi?	☐	☐
* Gelecekte de sistemin işlerliğini sağlamak adına yaklaşık olarak ne kadar öğrenciye ve eğitmeniye ihtiyaç duyulacağını belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrenciler istedikleri zaman programdan çıkış yapabiliyorlar mı?	☐	☐
* Öğrencilerin uygulama yapabilmeleri için gerekli ve kurum tarafından sağlanmayan/ sağlanamayan araçlarda fırsat eşitliği (örneğin, pahalı ve ulaşılması zor cihazlar) bulunuyor mu?	☐	☐
* Çalışma gerektiren bölümlerin uzaktan eğitim programı içerisindeki sınırlılıkları (uygulama alanı, alıştırma ve konu anlatımlarındaki yetersizlikler) öngörülmekte mi?	☐	☐
* Uzaktan eğitim programı internet üzerinden yayınlanıyor mu?	☐	☐
* Reklam ve pazarlama stratejilerini belirlediniz mi?	☐	☐

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI

SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

4. AŞAMA: PROGRAMI TASARLAMA 3

	EVET	HAYIR
* Herhangi bir kurumla işbirliği yapıp yapılmayacağını (Örneğin bir ticari kuruluş, vb.) belirlediniz mi?	☐	☐
* Kronolojik ya da bağlı sıralama (konular daha önceden öğrenilmiş ise) bulunuyor mu?	☐	☐
* Bireysel farklılık gösteren öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak, eğitim materyali içerisinde olası alternatifler yer alıyor mu?	☐	☐
* Öğrencilere ait tüm masrafları (Örneğin, internet erişimi, baskı maliyetleri, seyahat giderleri, ekipman maliyetleri.)hesapladınız mı?	☐	☐
* Bölümlendirme zorluk sırasına göre (kolaydan zora) yapılandırıldı mı?	☐	☐
* Etkinliklerin ve alıştırmaların gerçekleştirilmesi sırasında, öğrencileri gruplandırma ihtiyacının tespiti yapıldı mı?	☐	☐

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

5. AŞAMA: PROGRAMI GELİŞTİRME

	EVET	HAYIR
* Eğitim materyalinin etkililiğinin izlenmesini sağlayacak yöntemleri (örneğin ekip çalışmaları, projeler, araştırmalar, testler vb) belirlediniz mi?	☐	☐
* Programda öğrencinin gelişimini izlemede kullanılacak yöntemleri belirlediniz mi?	☐	☐
* Var olan materyallerin üzerinde yapılacak değişikliklerle programa uygun hale getirilip getirilemeyeceğini saptadınız mı?	☐	☐
* Öğrencilere destek verecek ekibin içerisinde bulunması gereken kişileri (Örneğin öğretmenler, rehberler, diğer öğrenciler, iş arkadaşları.) belirlediniz mi?	☐	☐
* Materyalin güncellenme sıklığını belirlediniz mi?	☐	☐

UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARININ TASARIMLANMASI SÜRECİ KONTROL LİSTESİ

6. AŞAMA: PİLOT DENEME

	EVET	HAYIR
* Öğrencilere sunulan destek ve geribildirimlerin kalitesini ölçtünüz mü?	☐	☐
* Bu süreçten elde edilen geribildirimlerle programı güncellediniz mi?	☐	☐
* Öğrenci başarı oranlarını ölçtünüz mü?	☐	☐
* Öğrenme materyali üzerindeki öğrenci algısını belirlediniz mi?	☐	☐
* Öğrencilerin programı tamamlama oranlarını belirlediniz mi?	☐	☐
* Bu süreçte hangi verilerin nasıl toplanacağı ve nasıl analiz edileceğini planladınız mı?	☐	☐
* Deneme süresi için gerçekçi bir zamanlama ölçeği planladınız mı?	☐	☐
* Programın denenmesi için pilot öğrenci grubu seçtiniz mi?	☐	☐
* Pilot öğrenci grubunun seçiminde dikkate alınacak hususları belirlediniz mi?	☐	☐

Kaynakça

Kitaplar

- Alkan, C. (1997). *Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi*, Türkiye 1. Uluslararası Uzaktan Eğitim Sempozyumu, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Balcı, B. (2010). E-Öğrenme programı tasarım süreçleri, *Türkiye’de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar* (Ed: G. T. Yamamoto, U. Demiray ve M. Kesim). Ankara: Cem Web Ofset, s. 83-110.
- Baydar, M. L., Gül, H. ve Akçıl, A. (2007), *Bilimsel araştırmanın temel ilkeleri*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Yayın No: 79.
- Branch, M. R. (2009). *Instructional Design: The ADDIE Approach*, New York: Springer
- Büyüköztürk, Ş. (2006). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. İstatistik, araştırma deseni ve SPSS uygulamaları ve yorumu* (6. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cavanaugh, C. (2002). Distance education quality: Success factors for resources, practices and results. *The design and management of effective distance learning programs* (Ed: R. Discenza, C. Howard ve K. Schenk). USA: Idea Group Inc (IGI), p. 171-189.
- Clarke, A., (2001), *Designing computer-based learning materials*, USA: Gower Publishing Company.
- Demiray, U. (1995). *İlkeleri, işleyişleri ve örnekleriyle dünyada Açıköğretim* (1.Baskı). Eskişehir: Turkuaz Yayıncılık.
- Dinçer, Ö. ve Fidan Y. (1996). *İşletme Yönetimine Giriş*, (2.Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

- Erden, M. ve Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Eren, E. (1988). *Yönetim ve Organizasyon*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Griffin, Ricky W. (2002). *Management*, (7th Edition). Boston: Houghton Mifflin Company,
- Gümüş, M. (1995). *Yönetimde Başarı için Altın kurallar*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., and Black, W. C. (1995). *Multivariate data analysis: With readings*. Prentice: Hall International Inc.
- Heinich, R., Molenda and M. Russel, J.D. (1989). *Instructional Media and the new technologies of instruction*. (Third Edition), USA: Macmillian
- Hellriegel, D., Jackson, S.E. and Slocum, J. W. JR. (2002). *Management: A Competency-Based Approach*, (9th Edition). Canada: South-Western,
- Karasar, N. (2006) *Bilimsel araştırma yöntemi* (16. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Lewis, R. and Whitlock, Q. A. (2003). *How to plan and manage an e-learning programme*. GBR: Gower Publishing Limited.
- Moore, M. G., and Kearsley, G. (2005). *Distance education: A systems view* (Second Edition). Australia: Thomson/Wadsworth.
- Nunnally, J. C. (1967). *Psychometric theory*. New York: McGraw Hill.
- Punch, K. F. (2003). *Survey research: The basics*. London: Sage Publications Ltd.
- Sekaran, U. (2000). *Research methods for business, a skill building approach* (Second Edition). Canada: John Wiley & Sons Inc.

Shrivastava, M., Yadav, L.L. and Shrivastava, A. (2005), *From distance education to e-learning: Changing the roles of tutor and learner*, ICDE International Conference. New Delhi. s. 19-23.

Şimşek, M. Şerif. (2002) *Yönetim ve Organizasyon*. Konya: Günay Ofset

TBD. (1999). *Bilişim Projeleri Yönetimi El Kitabı*. Ankara.

Uluğ, F. (1999). *Uzaktan eğitimde toplam kalite*, Birinci Uzaktan Eğitim Sempozyumu Kitabı.

Verduin, J. R. ve Clark T. A. (1994). *Uzaktan eğitim: Etkin uygulama esasları* (1. Baskı) (Çev: İ. Maviş). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Yıldırım. D. ve Klimsa. P. (2010). Başarılı bir e-öğrenme sisteminin kurulmasına ve sürekliliğinin sağlanmasına yönelik farkındalık ve tutum ölçümü: Durum incelemesi, *Türkiye’de e-öğrenme: Gelişmeler ve uygulamalar* (Ed: G. T. Yamamoto, U. Demiray ve M. Kesim). Ankara: Cem Web Ofset, s. 283-294.

Makaleler

Bulut, Ö. (1997). Eğitim yönetiminin çağdaştırılması: Eğitimde toplam kalite yönetimi uygulaması ve yararları, *2. Toplam Kalite Yönetimi Makale Yarışması*, TÜSİAD Yayınları.

Çağıltay, K., Graham, C., Lim, B., Craner, J. and Duffy, T. M. (2001). The seven principles of good practice: A practical approach to evaluating online courses, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi*, 20. s: 40-50.

Eroğlu, E. (2002). Uzaktan öğretimde bütünsel kalite, *Uluslararası Katılımlı Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*, Eskişehir.

- Kovancı, A., Toplam kalite yönetimi fakat nasıl?, Sistem Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, s.504, 2003, aktaran Serin, H. ve Aytekin, A. (2009). Yüksek öğretimde toplam kalite yönetimi, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt No:11, Sayı No: 15, s. 83-89.
- Mayer, R., E., (2003). The promise of multimedia learning: using the same instructional design methods across different media, *Pergamon Vol: 13*, p:125–139.
- Şimşek, A., Titiz, T., İnce, F., Sarı, F.; Üney, T, Kurdakul, Z., Mergen, T., Ultav, C., Ciritçi, Ş. (1998). Yeni öğrenme modeli ve eğitimde bilişim teknolojileri. *TBV-BDE Çalışma Gurubu*.
- Uysal, Ö. ve Gürcan, A. (2004). ASSURE modeli ile öğretim tasarımı ve örnek bir uygulama, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Yeung, D. (2002). Toward an effective quality assurance model Of Web-based learning: The perspective of academic staff. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 4(2), 1-17.

Tezler

- Dinç, N. (2000). *Kullanıcı merkezli çoklu ortam tasarım esaslarına dayanarak bir eğitim cd'sinin hazırlanması*. Sanatta Yeterlik Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülner, B. (2003). *Bilgisayar ve internet destekli uzaktan eğitim programlarının tasarım, geliştirme ve değerlendirme aşamaları (SUZEP örneği)*, Yüksek Lisans Tezi. Konya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uysal, Ö. (2011) *Meslek yüksekokullarında çevrimiçi derslerin kalite standartlarına yönelik bir araştırma*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

American Federation of Teachers. (2000). *Distance Education: Guidelines for good practice*.

<http://www.aft.org/pdfs/highered/distancedguidelines0500.pdf>, Erişim tarihi: 14/12/2011

Barkan, M. ve Eroğlu, E. (2004). Uzaktan öğretimde kalite: sayısal büyüklükler doyuma ulaştı.. ya şimdi?. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology – TOJET* ISSN: 1303-6521 Volume 3 Issue 4 Article. 3(4).

<http://tojde.anadolu.edu.tr/>, Erişim tarihi: 14.10.2011.

European Association for Quality Assurance in Higher Education. (2005). *Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area*. Helsinki,Finland.

http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050221_ENQA_report.pdf , Erişim tarihi: 12/12/2011

E-xcellence. (2006). *Creating a standard of excellence for e-learning*.

<http://www.eadtu.nl/e-xcellence/>, Erişim tarihi: 14/12/2011

<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=68&i=70>, Erişim tarihi: 13/12/2011

<http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=3>, Erişim tarihi: 01/06/2011

<http://bt.baskent.edu.tr/ebooks/UzaktanEgitimKlavuzu.pdf>, Erişim tarihi: 10/052011

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/ects_en.htm, Erişim tarihi:
14/12/2011

<http://egitek.meb.gov.tr/KapakLink/UzaktanEgitim/UzaktanEgitim.html>,
Erişim tarihi: 01/06/2011

<http://idea.metu.edu.tr>, *ODTÜ sanal kampüsü*, internete dayalı eğitim_asekron, Erişim
tarihi: 03/06/2011

[http://independent.academia.edu/YASARBASKAYA/Papers/1142029/Web_Tabanli_E
gitim_ve_Yonetim_Sistemi](http://independent.academia.edu/YASARBASKAYA/Papers/1142029/Web_Tabanli_Egitim_ve_Yonetim_Sistemi), Erişim tarihi: 21/12/2011

<http://ltsc.ieee.org>, Erişim tarihi: 17/05/2011

<http://sas.byu.edu/training/documents/TheADDIEInstructionalDesignModel.pdf>, Erişim
tarihi: 03/09/2011

<http://uzak.mersin.edu.tr/UZAK/eski/kalite2.pdf>, Erişim tarihi: 10/06/2011

<http://www.adlnet.org>, Erişim tarihi: 17/05/2011

<http://www.aicc.org>, Erişim tarihi: 21/05/2011

<http://www.imsglobal.org/>, Erişim tarihi: 17/05/2011

<http://www.metu.edu.tr/~e129765/project/dunya.htm>, Erişim tarihi: 01/06/2011

[http://www.pen.ntid.rit.edu/newdownloads/workshop/usa/2007/Korea_IT_training/desi
gn/design_ppt.pdf](http://www.pen.ntid.rit.edu/newdownloads/workshop/usa/2007/Korea_IT_training/design/design_ppt.pdf), Erişim tarihi: 07/09/2011

<http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>, Erişim tarihi:
03/09/2011

[http://www.tbv.org.tr/TBV/Documents/Yayinlar/Raporlar/YeniOgrenmeModeliVeEgitim
mdeBilisimTeknolojileri.pdf](http://www.tbv.org.tr/TBV/Documents/Yayinlar/Raporlar/YeniOgrenmeModeliVeEgitim_mdeBilisimTeknolojileri.pdf), Erişim tarihi: 03/09/2011

<http://www.tojet.net/articles/v2i3/2314.pdf>, Erişim tarihi: 07/09/2011

<http://www.usdla.org>, Erişim tarihi: 08/032011

<http://www.yok.gov.tr/content/view/343/219/> , Erişim tarihi: 13/12/2011

<http://www.yok.gov.tr/content/view/480/183/lang.tr/>, Erişim tarihi: 13/12/2011

https://www.anadolu.edu.tr/aos/aos_tanitim/aos.aspx, Erişim Tarihi: 02/06/2011

<https://www.anadolu.edu.tr/stratejik/dosya/YODEK.pdf>, Erişim tarihi: 15/12/2011

Institute for Higher Education Policy. (2000). *Quality on the line: Benchmarks for success in internet-based distance education.*
<http://www.ihep.org/assets/files/publications/m-r/QualityOnTheLine.pdf>, Erişim tarihi: 13/12/2011

İngiliz Standartlar Enstitüsü-Türkiye,

<http://www.bsi-turkey.com/Standartlar-ve-Yayinlar/Standartlar-Hakkında/Standart-nedir/> Erişim tarihi: 15/08/2011

Maryland Online Consortium. (2003). *Guide to online course design and quality standards.* http://www.ipfw.edu/celt/grants/PDFs/qualitystandards_rubric.pdf, Erişim tarihi: 14/12/2011

Öğrenim teknolojileri tanımlamaları ve standartları üzerinde çalışan organlar,
<http://cebeciz.cukurova.edu.tr/documents/word/TanimStdOrganlar.doc>, Erişim tarihi: 08/06/2011

Southern Regional Educational Board. (2006). *Standards for quality online courses.* Atlanta, GA, USA: Southern Regional Educational Board.
http://publications.sreb.org/2006/06T05_Standards_quality_online_courses.pdf , Erişim tarihi: 12/12/2011

Web tabanlı uzaktan eğitim sistemleri: sahip olması gereken özellikler ve standartlar,
<http://www.unak.org.tr/BilgiDunyasi/gorusler/2004/2/259-271.pdf>, Erişim tarihi: 15/08/2011

Western Interstate Commission for Higher Education. (1995). *Principles of good practice for electronically offered academic degree and certificate programs.*

<http://wcet.wiche.edu/wcet/docs/publications/PrinciplesofGoodPractice1995.pdf>,

Erişim tarihi: 12/12/2011